

Algemeen Ambtsbericht Colombia

Januari 2005

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
DPV/AM
Den Haag
+31 70 348 59 64

19 januari 2005

	Inhoudsopgave	<i>Pagina</i>
1	Inleiding	3
2	Landeninformatie	4
2.1	Basisgegevens	4
2.1.1	Land en volk	4
2.1.2	Geschiedenis	4
2.1.3	Staatsinrichting	9
2.2	Politieke ontwikkelingen	10
2.3	Veiligheidssituatie en verschillende gewapende groepen	17
2.3.1	Algemene veiligheidssituatie	17
2.3.2	FARC	24
2.3.3	ELN	25
2.3.4	Stedelijke milities	27
2.3.5	Paramilitairen/ AUC	28
2.3.6	Strijdkrachten	30
2.4	Sociaal-economische ontwikkelingen	31
3	Mensenrechten	33
3.1	Waarborgen	33
3.1.1	Verdragen en protocollen	33
3.1.2	Nationale wetgeving	33
3.2	Toezicht	35
3.2.1	Nationaal toezicht	35
3.2.2	Internationaal toezicht	37
3.3	Naleving en schendingen	38
4	Schendingen door paramilitairen en guerrillagroepen	45
4.1	Schendingen	45
4.2	Bescherming tegen bedreigingen van paramilitairen en guerrillagroepen	53
4.2.1	Beschermingsprogramma's	53
4.2.2	Hervestiging	56
5	Migratie	58
5.1	Migratiestromen/ opvang in de regio	58
5.2	Activiteiten van internationale organisaties	61
5.3	Beleid in andere Europese landen	62
6	Samenvatting	64
I	Literatuurlijst	66
II	Kaart van Colombia	70

1 Inleiding

In dit algemene ambtsbericht wordt de huidige situatie in Colombia beschreven voor zover die van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Colombia en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Colombiaanse asielzoekers. Het beslaat de periode augustus 2002 tot en met 14 januari 2005.

Dit ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie afkomstig uit openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportage van onder meer de Nederlandse ambassade te Bogotá (Colombia) aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar dergelijke bronnen zijn vermeld, is de tekst in veel gevallen ook gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch gebied en wordt een nadere beschrijving gegeven van de belangrijkste guerrillabewegingen en de paramilitairen in Colombia. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis van Colombia. Ook is een passage over geografie en bevolking van Colombia opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Colombia beschreven. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Colombia partij is, komen de mogelijkheden van toezicht aan de orde. Daarna volgt een beschrijving van de naleving dan wel schending van de klassieke mensenrechten door de Colombiaanse autoriteiten

In hoofdstuk vier komen de schendingen van mensenrechten door guerrilla's en paramilitairen aan de orde. Na een beschrijving van het soort schendingen, komen verschillende beschermingsprogramma's aan de orde, alsmede demogelijkheid van hervestiging.

In hoofdstuk vijf komen de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen, het beleid van andere Europese landen inzake asielzoekers uit Colombia en activiteiten van internationale organisaties, waaronder UNHCR, aan de orde.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk zes.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk¹

De Republiek Colombia is gelegen in het noordwesten van Latijns-Amerika en beslaat een gebied ter grootte van ruim één miljoen vierkante kilometer (bijna 30 keer Nederland). Het land grenst in het noorden aan de Caribische Zee, in het oosten aan Venezuela en Brazilië, in het zuiden aan Peru en Ecuador, in het westen aan de Stille Oceaan en in het noordwesten aan Panama.

Het land is administratief verdeeld in de volgende 32 departementen²: Amazonas, Antioquia, Arauca, Atlántico, Bolívar, Boyacá, Caldas, Caquetá, Casanare, Cauca, César, Chocó, Córdoba, Cundinamarca, Guainía, Guaviare, Huila, La Guajira, Magdalena, Meta, Nariño, Norte de Santander, Putumayo, Quindío, Risaralda, San Andrés y Providencia Islands, Santander, Sucre, Tolima, Valle del Cauca, Vaupés en Vichada, en het hoofdstedelijke departement Bogotá D.C.

De departementen zijn onderverdeeld in 1098 gemeenten (*municipios*).

Colombia heeft 44,5 miljoen inwoners, van wie 30% woont in de vier grootste steden van Colombia: Bogotá, Medellín, Cali en Barranquilla. Van de bevolking is 20% van Europese afkomst, 18% van Afrikaanse afkomst, 2% van inheemse afkomst en 60% van gemengde afkomst.³ Ongeveer 90% van de bevolking is christen, van wie de meerderheid rooms-katholiek is.⁴

De officiële voertaal is Spaans. Daarnaast kent Colombia vele inheemse talen. De taal waarin zowel het lager als middelbaar en hoger onderwijs wordt gegeven is het Spaans.

2.1.2 Geschiedenis

Onafhankelijkheid

Op 20 juli 1810 verklaarde Colombia zich onafhankelijk van Spanje. Na jaren van onafhankelijkheidsstrijd werd in 1819 Groot Colombia gesticht waar naast Colombia (toen Nueva Grenada geheten) ook Ecuador, Venezuela en Panama deel van uit maakten. Venezuela en Ecuador scheidden zich af in 1830; Panama volgde in 1903.⁵

¹ Deze paragraaf is gebaseerd op het [CIA World Factbook Colombia](#), 11 mei 2004 en Europe Publications Ltd, [Colombia](#), 2002.

² Zie bijlage 2 voor een kaart van Colombia.

³ EIU, [Country Profile Colombia 2004](#), p. 15.

⁴ US DoS, [International Religious Freedom Report 2004](#), 15 september 2004.

⁵ Europe Publications Ltd, [Colombia](#), 2002; Vogel, 1983.

Tweepartijensstelsel

Halverwege de 19e eeuw ontstond een politiek tweepartijensstelsel waarbij twee partijen het politieke toneel domineerden, de *Partido Liberal* (de liberale partij - PL) en de *Partido Social Conservador* (de conservatieve partij - PSC).

De vrijhandelspolitiek van de liberalen leidde echter tot onvrede bij de conservatieven. Dit vormde in de 19e eeuw de aanleiding voor meer dan vijftig gewelddadige sociale en politieke conflicten.⁶

Halverwege de jaren veertig van de 20e eeuw laaide de strijd tussen de PSC en de PL opnieuw op. De periode 1946-1958 staat bekend als 'La Violencia' en kostte het leven aan ongeveer 300.000 mensen. De aanleiding voor *La Violencia* was de moord op Eliecer Gaitan, een liberaal leider die erin slaagde de lagere klasse te mobiliseren tegen de macht van de kleine groep aan de top.⁷ In deze jaren onstonden guerrillagroepen die waren gelieerd aan de liberalen en communisten.⁸ Toen deze groepen de overhand leken te krijgen, sloegen in 1958 de PSC en PL de handen ineen en tekenden een overeenkomst ter vorming van een Nationaal Front (*Frente Nacional*). Dit hield in dat de partijen afspraken afwisselend de president te leveren en elkaar posten in de regering te geven. Deze afspraak eindigde formeel in april 1974 met het houden van presidents- en parlementsverkiezingen. Echter, de PL en PSC bleven het politieke toneel domineren.⁹ Met de verkiezing van de (formeel) onafhankelijke kandidaat Uribe tot president in mei 2002 is met deze traditie gebroken.¹⁰

Opkomst van guerrillagroepen en paramilitairen.

De overeenkomst tussen de PSC en de PL en het voortduren in de praktijk van de machtsverdeling tussen deze twee partijen, veroorzaakte politieke uitsluiting van andere groepen: voor andere politieke partijen was geen plaats. De onvrede die dit teweeg bracht, gekoppeld aan de traditie van politiek geweld, de marginalisatie van de arme boeren en de invloed van communistische, socialistische ideologieën, leidden halverwege de jaren zestig tot de opkomst van verschillende guerrillabewegingen. Op hun beurt leidden die weer tot het ontstaan van paramilitaire groepen ter bestrijding van deze linkse guerrillabewegingen.¹¹

⁶ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.4; Vogel, 1986, p.138.

⁷ Smidt van Gelder, *Colombia: 50 jaar strijd*, 17 juni 2003 op www.risq.org/dutch-article113.html.

⁸ Amnesty International, AMR 23/004/2004, 20 april 2004.

⁹ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.4; Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002; Smidt van Gelder, *Colombia: 50 jaar strijd*, 17 juni 2003 op www.risq.org/dutch-article113.html.

¹⁰ Formeel was Uribe een onafhankelijke kandidaat. Hij was eerder echter een loyaal aanhanger van de *Partido Liberal*. De vraag is dus in hoeverre werkelijk sprake is van een breuk met de traditie.

¹¹ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.5.

Guerrillabewegingen

De Colombiaanse guerrillabewegingen zijn voortgekomen uit zelfverdedigingsgroepen, die ten tijde van *La Violencia* werden opgericht door de communisten en liberalen, teneinde aanvallen van de conservatieven te weren.¹² Van de hieronder beschreven guerrillabewegingen zijn momenteel alleen de *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* (FARC) en de *Ejército de Liberación Nacional* (ELN) nog actief.¹³

De guerrillabeweging *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* (FARC) werd in 1964 in Cauca door 43 personen opgericht¹⁴ en kwam voort uit de zelfverdedigingsgroepen van boeren die in de jaren vijftig door de PL in het leven waren geroepen ter bescherming van boerengemeenschappen tegen de PSC.¹⁵

De guerrillabeweging *Ejército de Liberación Nacional* (ELN) is geïnspireerd op de Cubaanse revolutie en werd in 1964 door studenten opgericht. Het eerste kamp werd opgezet in San Vicente de Chucuri in het departement Santander.¹⁶

De *Movimiento 19 de Abril* (M-19) ontstond in 1973 ter ondersteuning van Gustavo Rojas Pinilla, een onafhankelijke presidentskandidaat die, volgens M-19, tijdens de presidentsverkiezingen van 1970 door fraude van de overwinning werd beroofd. In 1989 gaf M-19 na onderhandelingen de strijd op en werd in oktober 1989 erkend als een politieke partij.¹⁷

De *Ejército Popular de Liberación* (EPL), opgericht in 1967¹⁸, gaf de gewapende strijd op in augustus 1990 en vormde met onder meer M-19 de politieke coalitiepartij *Allianza Democrática M-19* om aan de presidents- en parlamentsverkiezingen van 1990 deel te nemen. Bij deze presidentsverkiezingen won de partij 12,6% van de stemmen; bij de parlamentsverkiezingen zelfs 26,9%. Veel van de kandidaten van de partij, allen gedemobiliseerde rebellen, werden door paramilitairen vermoord.¹⁹

---

¹² UNHCR, september 2002, p.2; ICG, 26 maart 2002, p.3.

¹³ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de *Ejército de Liberación Nacional* (ELN) en *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* (FARC) paragraaf 2.3.

¹⁴ Molano, 2000, p. 26. Andere bronnen noemen als oprichtingsjaar 1965 of 1966.

¹⁵ Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002, p. 1144; EIU, *Country Profile Colombia 2002*, p. 6.

¹⁶ ICG, 4 oktober 2002, p. 5-9; EIU, *Country Profile Colombia 2002*, p.6; ICG, 26 maart 2002, p.4.

¹⁷ EIU, *Country Profile Colombia 2002*, p. 6; Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002, p. 1145; ICG, 26 maart 2002, p.6.

¹⁸ Molano, 2000, p.26.

¹⁹ ICG, 26 maart 2002, p.6; Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002, p. 1145; UNHCR, september 2002, p.3.

Paramilitairen

De rechtse paramilitaire groepen onstonden in de jaren tachtig, en werden opgericht door boeren en drugshandelaren ter bescherming tegen de guerrillabewegingen.²⁰ De opkomst van de paramilitairen houdt nauw verband met de opkomst van de illegale drugshandel²¹, waarmee geleidelijk aan een aanzienlijke verwevenheid ontstond. In 1997 werd vervolgens de *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC) opgericht, waarbij het merendeel van de paramilitaire groepen zich aansloot.²²

Invloed van de drugshandel op het conflict

De opkomst van de drugshandel begin jaren tachtig had grote invloed op het conflict. Zowel de FARC als de paramilitairen legden zich in toenemende mate toe op de verbouwing en productie van, en handel in drugs. Het geldt dat deze handel opleverde, stelde de groepen in staat om zich onafhankelijk op te stellen tegenover de communistische partij respectievelijk de landeigenaren.²³ Zowel guerrillagroepen als paramilitairen wonnen aan kracht toen zij zich in de jaren negentig meer gingen bezighouden met drugshandel, ontvoering en afpersing.²⁴

Pogingen tot vrede

Sinds 1982 hebben opeenvolgende presidenten gepoogd vrede te sluiten met de guerrillagroepen, waarbij de aandacht met name uitging naar de FARC. Voor de paramilitairen bestond minder aandacht. Vredesonderhandelingen gingen steeds gepaard met escalatie van het conflict.²⁵

De eerste vredesonderhandelingen met de FARC werden gevoerd tussen 1984 en 1987 ten tijde van president Belisario Betancur. Deze onderhandelingen waren redelijk succesvol; de FARC kondigde een staakt-het-vuren af en richtte in 1985 de politieke partij *Union Patriótica* (UP) op waarmee de FARC in 1986 enkele zetels won in de senaat en het huis van afgevaardigden.²⁶ In de eerste jaren na de oprichting van de UP werden echter tenminste 3.000 partijleden door paramilitairen, veiligheidstroepen en drugskartels vermoord.²⁷ In 1987 eindigde de FARC het staakt-het-vuren.²⁸

---

²⁰ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.5.

²¹ ICG, 26 maart 2002, p.4.

²² Zie voor een uitgebreide beschrijving van de paramilitairen verenigd in de *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC) paragraaf 2.3.

²³ UNHCR, september 2002, p.3; Smid van Gelder op www.risq.org/dutch-article113.html.

²⁴ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.5.

²⁵ UNHCR, september 2002, p.3; ICG, 26 maart 2002.

²⁶ Europe Publications, p.1144; UNHCR, september 2002, p. 3; Molano, p.27; ICG, 26 maart 2002, p.6.

²⁷ UNHCR, september 2002, p.3; ICG, 26 maart 2002, p.6.

²⁸ ICG, 26 maart 2002, p.6.

De laatste vredesonderhandelingen met de FARC werden gevoerd door president Pastrana (1998-2002). Belangrijk onderdeel van de vredesonderhandelingen was de instelling van een gedemilitariseerde zone (*Zona de Despeje – DMZ*) van ruim 42.000 vierkante kilometer, die 5 gemeenten omvatte in de departementen Caquetá en Meta. De DMZ was een neutrale zone waar de onderhandelingen konden plaatsvinden. De zone werd ingesteld voor een periode van 90 dagen, die uiteindelijk elf keer werd verlengd tot 21 februari 2002, toen het leger de zone binnenviel na de ontvoering van de voorzitter van de vredescommissie van de senaat door de FARC. De DMZ bleek door de FARC te worden misbruikt voor het verbouwen van coca, het verborgen houden van door hen ontvoerde personen, het opslaan van gestolen waar en het geven van militaire training.²⁹ De onderhandelingen werden met het binnenvallen van de strijdkrachten in de DMZ formeel beëindigd.

Ook met de ELN zijn door de jaren heen vredesonderhandelingen gevoerd; eveneens zonder resultaat. Begin 1998 benaderde de ELN de Colombiaanse regering onder leiding van de toenmalige president Samper met het doel vredesbesprekingen te starten. Voor de ELN was de belangrijkste eis het in het leven roepen van een Nationale Conventie waarin een breed scala aan maatschappelijke organisaties zou deelnemen om ingrijpende hervormingen van Colombia te bespreken.

In oktober 1998 begon inkomend president Pastrana vredesbesprekingen met de ELN en de FARC, maar gaf voorrang aan onderhandelingen met de FARC. Op 12 oktober 1998 werden de gesprekken met de ELN gestaakt, nadat de ELN een oliepijplijn had gebombardeerd in Antioquia. In februari 1999 werden deze hervat: de ELN eiste enkele gedemilitariseerde zones (twee in het departement Bolívar en één in het departement Antioquia) waar de Nationale Conventie, die op 13 februari 1999 zou worden ingesteld³⁰, bijeen kon komen. Weigering van de regering leidde tot massaontvoeringen door de ELN, waarna de regering de onderhandelingen opschortte. Uiteindelijk stemde de regering in met twee gedemilitariseerde zones. De besprekingen hiervoor werden in december 2000 en januari 2001 gevoerd op Cuba. De regering slaagde er echter niet in de zones vrij te maken van militaire en paramilitaire aanwezigheid, zodat de ELN in april 2001 de onderhandelingen verbrak.

In november 2001 kwamen de regering en ELN opnieuw bijeen in Cuba en tekenden op 15 december 2001 de Havanna Verklaring, waarin een tijdspad werd vastgelegd voor de verdere vredesbesprekingen. Echter, na onenigheid over de militaire activiteit van de ELN in de zes maanden volgend op de Havanna

---

²⁹ UNHCR, september 2002, p.3.

³⁰ De oprichting van de Nationale Conventie was vastgelegd in de Rio Verde Verklaring van 12 oktober 1998, opgesteld door vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en de ELN.

Verklaring, brak de toenmalige president Pastrana op 31 mei 2002 de onderhandelingen met de ELN af.³¹

Internationale gemeenschap

Verenigde Staten

In de strijd tegen de drugshandel startte Colombia met steun van de Verenigde Staten in 1999 het Plan Colombia. Het belangrijkste element van Plan Colombia was militaire hulp bij de drugsbestrijding: 80% van de begroting was daarvoor bestemd; 20% van het Plan Colombia was bestemd voor de sociale kant van de drugsbestrijding, namelijk de ontwikkelingen van economische alternatieven voor de drugshandel, steun aan de juridische sector, hulp aan binnenlands ontheemden en steun voor mensenrechtenorganisaties. Het plan riep internationaal kritiek op, omdat het zou neerkomen op overwegend militaire steun in de strijd tegen de guerrillabewegingen en onvoldoende oog zou hebben voor de meer structurele problemen van Colombia.³²

Londen Verklaring (London Declaration)

In juli 2003 vond in Londen een internationale donorbijeenkomst plaats. Daarbij waren de landen van de Europese Unie, de VS, enkele Latijns-Amerikaanse en Aziatische landen, de VN en enkele internationale banken aanwezig. Op 10 juli 2003 werd de Londen Verklaring aangenomen, waarin steun werd uitgesproken voor het beleid van president Uribe en zijn strijd tegen het conflictgerelateerde geweld en de illegale drugshandel.³³ De Groep van 24 (*Group of 24*), samengesteld uit vertegenwoordigers van de EU-lidstaten en de Europese Commissie, de VS, Canada, Mexico, Brazilië, Argentinië en Japan bespreken sindsdien op regelmatige basis de mensenrechtensituatie in Colombia.

2.1.3 Staatsinrichting

De grondwet dateert van 6 juli 1991. De grondwet bepaalt dat de president wordt gekozen in rechtstreekse verkiezingen voor een termijn van vier jaar.³⁴

Colombia kent een strikte scheiding van uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht. De president is hoofd van de regering, en moet verantwoording afleggen aan het congres, de wetgevende macht.³⁵

---

³¹ EIU, *Country Profile – Colombia – 2002*, p.8; ICG, 4 oktober 2002, p.11-20.

³² ICG, 26 maart 2002, p.12-14.

³³ London Declaration, 10 juli 2003.

³⁴ Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002, p. 1145; EIU, *Country Profile Colombia 2002*, p.12.

³⁵ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.8; Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002, p. 1150.

De wetgevende macht (het Congres) bestaat uit een Senaat (Eerste Kamer) met 102 leden, en een Huis van Afgevaardigden (Tweede Kamer)³⁶ met 162 leden, met tenminste twee afgevaardigden per departement.

Het Constitutionele Hof en het Hooggerechtshof staan aan het hoofd van de rechterlijke macht. Het Constitutionele Hof oordeelt over de wettigheid van beslissingen van het Congres, van de president en van de rechtbanken. Het Hooggerechtshof is de hoogste beroepsinstantie. Het dient tevens als gerecht in eerste aanleg in processen tegen de president, ministers, admiraals en generaals, en in zaken tegen rechters van de hoogste rechterlijke instanties van Colombia.³⁷

De grondwet van 1991 beoogde bredere politieke participatie mogelijk te maken door af te zien van het tweepartijstelsel en het politieke systeem te openen voor kleinere partijen.³⁸ Dit heeft ertoe bijgedragen dat met name bij lokale verkiezingen het monopolie van de conservatieven en liberalen is doorbroken.

Op 1 december 2004 keurde het Huis van Afgevaardigden een wetsvoorstel goed dat eenmalige herverkiezing van president Uribe mogelijk moet maken. Het wetsvoorstel voorziet in een wijziging van de bepaling in de grondwet die voorschrijft dat een president zich niet opnieuw kandidaat mag stellen. Het wetsvoorstel wordt nu ter goedkeuring voorgelegd aan het Constitutionele Hof.³⁹

2.2 Politieke ontwikkelingen

Deze paragraaf beschrijft de ontwikkelingen in Colombia sinds het aantreden van Uribe als president op 7 augustus 2002. Aan de orde komen het Democratische Veiligheidsbeleid van Uribe, de onderhandelingen met de AUC, de mogelijke onderhandelingen met de ELN en de relatie met de FARC.

Uribe's Democratische Veiligheidsbeleid (Politica de Seguridad Democrática)

Op 26 mei 2002 werd Alvaro Uribe, met 53% van de stemmen, gekozen tot president van Colombia.⁴⁰ Op 7 augustus 2002 werd hij geïnaugureerd. Dit ging gepaard met een escalatie van het geweld van de FARC, zodat Uribe op 11 augustus 2002 de noodtoestand uitriep. Volgens de grondwet duurt een noodtoestand 90 dagen en mag deze met toestemming van het Congres twee keer

³⁶ Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002, p. 1150.

³⁷ EIU, *Country Profile 2002*, p.12-13; USDoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.12.

³⁸ Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002, p. 1145; EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.9.

³⁹ AP, *Colombia's Congress approves bill to allow President Uribe to run for second term*, 1 december 2004; EIU, *Country Report Colombia*, januari 2005, p.13.

⁴⁰ EIU, *Country Report Colombia*, juni 2002.

verlengd worden.⁴¹ De noodtoestand gaf Uribe de bevoegdheid per decreet wetten af te kondigen. Daarvan maakte Uribe gebruik door op 9 september 2002 per Decreet 2002 de bevoegdheden van de strijdkrachten uit te breiden: zij kregen politionele bevoegdheden en mochten huiszoekingen doen en mensen vasthouden op de enkele verdenking van samenwerking met de guerrilla's of paramilitairen, beide zonder gerechtelijk bevel.⁴²

Op 9 november 2002 verlengde Uribe de noodtoestand voor de eerste keer.⁴³ De tweede verlenging van de noodtoestand, waartoe was besloten in januari 2003, werd op 29 april 2003 door het Constitutionele Hof voortijdig beëindigd, omdat het parlement bij de tweede verlenging niet had voldaan aan een aantal grondwettelijke vereisten voor verlenging van de noodtoestand.⁴⁴

Op 21 september 2002, onder de noodtoestand, riep Uribe, op basis van het eerder genoemde Decreet 2002, twee veiligheidszones (*zonas de rehabilitación y de consolidación*) in het leven, één in de noordelijke departementen Bolívar en Sucre, de andere in het oostelijke departement Arauca. Deze twee veiligheidszones omvatten 29 gemeenten: 16 in het departement Sucre, 10 in het departement Bolívar en 3 in het departement Arauca. In deze zones, die rechtstreeks onder controle van het leger stonden, kreeg het leger de zelfstandige bevoegdheid mensen te arresteren of te fouilleren, telefoonlijnen af te tappen, mensen te registreren en gebouwen binnen te treden zonder gerechtelijk bevel. Het reizen binnen die zones kon door de minister van Binnenlandse Zaken en Justitie aan banden worden gelegd. Bovendien kon de minister van Binnenlandse Zaken en Justitie militairen benoemen op bestuurlijke functies. Het doel was dergelijke zones geleidelijk in het hele land in te stellen.⁴⁵

Op 29 april 2003 oordeelde het Constitutionele Hof dat Decreet 2002 van 9 september 2002, waarop de veiligheidszones waren gebaseerd, ongrondwettig was. In de praktijk echter maakt het leger nog gebruik van veel van de bij Decreet 2002 afgekondigde maatregelen, waaronder de extra, politionele, bevoegdheden die aan het leger waren toegekend.⁴⁶

---

⁴¹ EIU, *Country Report Colombia*, augustus 2002. De noodtoestand werd uitgeroepen bij Decreet 1837 van 2002 (ICG, 19 december 2002, p. 4, voetnoot 17).

⁴² ICG, 4 oktober 2002, p. 1, voetnoot 4; UNHCR, september 2002, p.4; Amnesty International AMR 23/004/2004, 20 april 2004, p.10; ICG, 19 december 2002, p. 4.

⁴³ EIU, *Country Report Colombia*, januari 2003.

⁴⁴ ICG, 13 november 2003, p. 5 en p. 14 voetnoot 103; Amnesty International AMR 23/004/2004, 20 april 2004, p.2; UNHCHR, september 2002, p. 10, par. 9.

⁴⁵ EIU, *Country Report Colombia*, januari 2003, p. 13; Amnesty International AMR 23/132/2002 december 2002, p.7-8; ENGAMR230402004 p.18.

⁴⁶ Amnesty International AMR 23/004/2004, 20 april 2004, p.2. De ongrondwettigheid van Decreet 2002 was het gevolg van de ongrondwettigverklaring van de noodtoestand eveneens op 23 april 2004, waardoor de legitimatie van Decreet 2002, de noodtoestand, wegviel.

President Uribe stond vanaf zijn aantreden een harde aanpak van de guerrillagroepen en paramilitairen voor. Daartoe lanceerde hij op 29 juni 2003 zijn Democratische Veiligheidsbeleid (*Politica de Seguridad Democratica* - PSD), dat feitelijk een formalisering was van het beleid dat hij reeds vanaf zijn inauguratie voerde. Het doel van het PSD is het beschermen van de rechten van burgers en van de democratische waarden en instituties en het stimuleren van de burgerlijke samenwerking in de verdediging van de democratie.⁴⁷ De veiligheidsmaatregelen van het PSD zijn tweeledig:

- het versterken van het overheidsgezag in het hele land, dat wil zeggen herstel van de aanwezigheid van politie en leger in alle departementen, en versterking van het justitieel systeem. Sinds het aantreden van president Uribe is het aantal troepen flink gestegen en zijn soldaten en politie ingezet in delen van het land waar zij al decennia niet meer aanwezig waren geweest;⁴⁸
- het betrekken van burgers in de strijd tegen de guerrillagroepen en de paramilitairen door het creëren van een netwerk van burgerinformanten en het trainen van boerensoldaten (*soldades campesinos*) die in hun eigen gemeenschappen opereren. Op die manier hoopt de regering Uribe meer informatie te vergaren over de verschillende strijdende partijen. In november 2003 waren ruim 15.000 boerensoldaten opgeleid en in hun gemeenschappen ingezet.⁴⁹ Begin januari 2005 stonden 250.000 Colombianen als informant geregistreerd.⁵⁰

Daarnaast legde president Uribe een eenmalige ‘veiligheidsbelasting’ op van 1,2% op tegoeden van zowel bedrijven als particulieren met een waarde boven de \$50.000.⁵¹

De regering Uribe is bereid te onderhandelen met de verschillende gewapende groepen, mits deze groepen eerst een eenzijdig staakt-het-vuren afkondigen en ontwapenen, de praktijk van ontvoeren staken en de drugshandel beëindigen.⁵² De FARC en ELN verklaarden in augustus 2003 onderhandelingen met Uribe uit te sluiten.⁵³ Inmiddels zijn de regering Uribe en de ELN in gesprek over mogelijke

---

⁴⁷ ICG, 13 november 2003, p.3.

⁴⁸ ICG, 13 november 2003, p.4; US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.11; EIU, Country Report Colombia, januari 2004, p.7.

⁴⁹ ICG, 13 november 2003, p.4-5. Uribe streeft naar 100.000 boerensoldaten voor het einde van zijn regeringsperiode in augustus 2006, in: Amnesty International AMR 23/004/2004 d.d. 20 april 2004, p.11.

⁵⁰ EIU, Country Report Colombia, januari 2005, p.16.

⁵¹ ICG, 13 november 2003, p. 3-5; EIU, Country Report Colombia, oktober 2002.

⁵² ICG, 16 september 2003, p. 1.

⁵³ EIU, Country Report Colombia, oktober 2003; US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.18.

vredesonderhandelingen, terwijl de regering Uribe en de FARC onderhandelen over een humanitaire uitwisseling van gevangenen (zie hieronder).

Onderhandelingen met Autodefensas Unidas de Colombia (AUC)

Na geheime onderhandelingen met de regering Uribe kondigde de AUC per 1 december 2002 een eenzijdig staakt-het-vuren af.⁵⁴ Op 15 juli 2003 kwam in Santa Fé de Ralito een overeenkomst tot stand tussen de regering Uribe en de AUC om vredesonderhandelingen te starten met als doel de volledige ontwapening van de AUC per december 2005.⁵⁵

Op 1 juli 2004 gingen in Santa Fé de Ralito de vredesonderhandelingen officieel van start. Namens de AUC nemen tien hoge commandanten van de AUC aan de besprekingen deel, die 80% van de AUC-leden vertegenwoordigen⁵⁶; namens de regering zijn de onderhandelaars de Hoge Commissaris voor de Vrede (Luis Carlos Restrepo) en de minister van Binnenlandse Zaken en Justitie. De onderhandelingen vinden plaats in een ‘concentratiegebied’ (*zona de concentración*) van 368 vierkante kilometer rond Santa Fé de Ralito in het departement Córdoba⁵⁷, waarin de tien commandanten zich met 400 van hun manschappen hebben teruggetrokken. Voor de onderhandelingen is een periode van zes maanden uitgetrokken; deze termijn kan steeds met zes maanden worden verlengd.⁵⁸ De AUC-commandanten en hun leden hebben zich verplicht in het concentratiegebied geen misdaden te begaan. In ruil daarvoor zijn de arrestatiebevelen die waren uitgevaardigd voor het door de AUC afgeroepen staakt-het-vuren van kracht werd, tijdelijk ingetrokken.⁵⁹

De AUC eist dat haar leden niet aan de VS worden uitgeleverd wegens drugsmisdaden.⁶⁰ Daarnaast heeft de AUC als eis dat een eventueel vredesakkoord een bepaling moet bevatten over algehele amnestie voor de AUC-leden.⁶¹ Dit laatste punt vormt een belangrijk obstakel bij de onderhandelingen, aangezien de regering Uribe in april 2004 een wetsvoorstel (Waarheid, Gerechtigheid en

⁵⁴ ICG, 16 september 2003, p.1; EIU, *Country Report Colombia*, januari 2003, p. 14.

⁵⁵ EIU, *Country Report Colombia*, September 2003; ICG, 13 november 2003, p.5.

⁵⁶ EIU, *Country Report Colombia*, juli 2004, p.15. Niet alle paramilitairen nemen deel aan de onderhandelingen met de regering. De paramilitairen die niet zijn aangesloten bij de AUC vallen buiten de onderhandelingen. Daarnaast hebben ook enkele groepen behorend tot de AUC zich van de onderhandelingen gedistantieerd. *Bloque Metro* in Medellín, Antioquia, en *Bloque Medio Magdalena* hebben zich vanaf het begin gedistantieerd van de vredesonderhandelingen en het staakt-het-vuren en *Autodefensas Campesinas de Casanare* (ACC) heeft zich later teruggetrokken. Zie: ICG, 16 september 2003, p.27; EIU, *Country Report Colombia*, april 2003 en juli 2004; AFP, ‘*Une deuxième zone de regroupement et démobilitation pour les paramilitaires*’, 2 augustus 2004.

⁵⁷ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.15.

⁵⁸ EIU, *Country Report Colombia*, juli 2004.

⁵⁹ EIU, *Country Report Colombia*, oktober 2004, p.15.

⁶⁰ EIU, *Country Report Colombia*, oktober 2004, p.15.

⁶¹ ICG, 5 augustus 2004, p.6.

Genoegdoening -*Verdad, Justicia y Reparación* genaamd) heeft ingediend, dat bepaalt dat gedemobiliseerde paramilitairen 5 tot 10 jaar gevangenisstraf kunnen krijgen voor hun misdaden.⁶²

Op 24 november 2004 keurde het Colombiaanse Hooggerechtshof de uitlevering aan de VS goed van twee paramilitaire leiders, Mancuso en Castaño.⁶³

Op 18 juni 2004 kondigde de AUC aan als politieke partij verder te gaan als de vredesonderhandelingen succesvol verlopen.⁶⁴

Ondanks de moord op 20 september 2004 op één van de tien AUC-onderhandelaars, Miguel Arroyave, leider van het *Bloque Centauros*, gaan de onderhandelingen met de regering door.⁶⁵ Op 7 oktober 2004 kondigde de leider van de AUC, Salvatore Mancuso, aan tussen 3 november 2004 en eind december 2004 ten minste 3.000 AUC-strijders te zullen demobiliseren.⁶⁶

Eind november 2004 werden de 450 strijders van het *Bloque Bananero* gedemobiliseerd.⁶⁷ Op 9 december 2004 werden de 150 strijders van het in centraal Colombia opererende *Autodefensas Campesinas de Cundinamarca* gedemobiliseerd.⁶⁸ Op 10 december 2004 werden de 1.400 strijders van het in het noordoosten nabij de grens met Venezuela opererende *Bloque Catatumbo* gedemobiliseerd. Ook hun commandant, Salvatore Mancuso, werd gedemobiliseerd.⁶⁹ Op 18 december 2004 werden de circa 550 strijders van het *Bloque Calima* gedemobiliseerd in Bugalagrande, 230 kilometer ten zuidwesten van Bogotá.⁷⁰

Het reïntegratieprogramma (*Programa para la Reincorporación a la Vida Civil de Personas y Grupos Alzados en Armas*, kortweg: *Programa Reincorporación*),

---

⁶² EIU, *Country Report Colombia*, januari 2004, april 2004 en juli 2004. Zie verder over dit wetsvoorstel paragraaf 3.1.2.

⁶³ ANP, *Colombia moet opstandelingen uitzetten naar VS*, 25 november 2004.

⁶⁴ AFP, *Les paramilitaires créeront un parti politique en cas d'accord de paix*, 18 juni 2004.

⁶⁵ EIU, *Country Report Colombia*, oktober 2004, p.15; AP, *Despite killing in Colombia of paramilitary commander, government and other militia commanders want peace talks to continue*, 22 september 2004. Arroyave was de leider van *Bloque Centauros*, een paramilitaire groep in het oosten van Colombia die op 12 augustus 2004 had aangekondigd zijn strijders te zullen demobiliseren. Arroyave is mogelijk vermoord door leden van de Guaviare factie van *Bloque Centauros* die tegen demobilisatie zijn.

⁶⁶ Reuters, *Colombian paramilitaries to disband 3,000 fighters*, 7 oktober 2004.

⁶⁷ AP, *Paramilitary forces demobilizing in northwest Colombia*, 21 november 2004; EIU, *Country Report Colombia*, januari 2005, p.14.

⁶⁸ AP, *Paramilitary group disarms in Colombia*, 9 december 2004.

⁶⁹ AP, *More than a thousand paramilitary fighters to disarm in the jungle, posing security test for Colombia*, 10 december 2004; Reuters, *Teary Colombian far-right warlord turns in his gun*, 10 december 2004.

⁷⁰ Reuters, *Hundreds more Colombian paramilitaries lay down arms*, 18 december 2004; AP, *Right-wing paramilitary faction that terrorized southwest Colombia disbands*, 18 december 2004..

waaraan ex-strijders kunnen deelnemen, bepaalt dat ex-strijders en hun familieleden bescherming kunnen krijgen tegen wraakacties indien dat volgens de autoriteiten noodzakelijk is.⁷¹

De Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) houdt toezicht op de vredesonderhandelingen tussen de AUC en de regering Uribe.⁷² De internationale gemeenschap heeft zijn twijfels bij de onderhandelingen, omdat het proces voorafgaande aan de onderhandelingen werd gekenmerkt door voortdurende schending door de AUC van het staakt-het-vuren en een nauwe betrokkenheid van de AUC bij de drugshandel.⁷³ Om die reden was de EU niet aanwezig bij de start van de vredesonderhandelingen, gemarkeerd door de instelling van het ‘concentratiegebied’.

Begin augustus 2004 kondigde de regering Uribe de instelling aan van een tweede ‘concentratiegebied’. Deze zone zou bestemd zijn voor twee rivaliserende paramilitaire groepen in het oosten van het land: het *Bloque Centauros* (BC), onder leiding van de inmiddels vermoorde (zie hiervoor) Miguel Arroyave en aangesloten bij de AUC, en de *Autodefensas Campesinas de Casanare* (ACC), onder leiding van Martin Llanos. Voorwaarde voor het instellen van de zone is ontwapening van beide groepen. Het doel is het neutraliseren van de strijd om de controle over de drugshandel in de oostelijke departementen Casanare en Meta. Het *Bloque Centauros* kondigde hierop een eenzijdig staakt-het-vuren af ten aanzien van de ACC.⁷⁴

Op 12 augustus 2004 kondigden dit *Bloque Centauros* en het *Bloque Norte*, dat geen partij is bij de staakt-het-vuren overeenkomst, aan hun strijders te zullen demobiliseren.⁷⁵

Eind november 2004 gaf de paramilitaire groep *Bloque Elmer Cardenas* (BEC) aan vredesonderhandelingen te willen voeren met de regering. BEC is actief in de

---

⁷¹ Decreet 128 d.d. 22 januari 2003, op: www.mininteriorjusticia.gov.co. Artikel 8 van Decreet 128 bepaalt dat het ministerie van Defensie of het ministerie van Binnenlandse Zaken met DAS en de politie overleg pleegt over de vraag of bescherming noodzakelijk is, en zo ja op welke wijze bescherming geboden kan worden. Ex-strijders kunnen op grond van Decreet 128 bovendien een financiële beloning krijgen indien zij vrijwillig informatie verschaffen over bepaalde zaken, zoals terroristische aanslagen, ontvoeringen en drugshandel (artikel 9), of wanneer zij wapens, munitie of explosieven inleveren (artikel 10).

⁷² EIU, *Country Report Colombia*, april 2004, p. 15; AP, *Despite killing in Colombia of paramilitary commander, government and other militia commanders want peace talks to continue*, 22 september 2004.

⁷³ ICG, 5 augustus 2004, p.4; EIU, *Country Report Colombia*, oktober 2004, p.15.

⁷⁴ AP, *Colombia's Uribe threatens to pull militia faction from peace talks*, 2 augustus 2004; AFP, *Une deuxième zone de regroupement et démobilisation pour les paramilitaires*, 2 augustus 2004; Reuters, *Colombian militia stops shooting after ultimatum*, 3 augustus 2004.

⁷⁵ EIU, *Country Report Colombia*, oktober 2004, p.15; ICG, 4 oktober 2002, p.1.

departementen Antioquia en Chocó en heeft 2.000 strijders. De vredesonderhandelingen met BEC staan los van die met de AUC.⁷⁶

Onderhandelingen met de ELN

Op 31 mei 2002 brak de vorige president, Pastrana, de onderhandelingen met de ELN af, die in 1998 waren begonnen.⁷⁷

In december 2002 verbrak de ELN voorbereidende vredesbesprekingen met de regering Uribe; de ELN beschuldigde de regering van het geven van steun aan de paramilitairen en van het verergeren van het conflict.⁷⁸

Begin juni 2004 gaf de ELN echter aan bereid te zijn opnieuw te onderhandelen over een bilateraal staakt-het-vuren om vredesonderhandelingen mogelijk te maken.⁷⁹

Ondanks zijn beleid dat de gewapende groepen voorafgaand aan onderhandelingen een eenzijdig staakt-het-vuren moeten afkondigen, heeft president Uribe ingestemd met de eis van de ELN dat een tweezijdig staakt-het-vuren wordt gesloten. Ook heeft Uribe ingestemd met een eerder voorstel van de ELN, namelijk het houden van een nationale conventie in de tweede fase van de onderhandelingen. Aan de conventie, waarin de toekomst van Colombia wordt besproken, zal worden deelgenomen door het maatschappelijk middenveld. De contacten tussen de ELN en de regering worden gefaciliteerd door de Mexicaanse regering.⁸⁰ De voortgang is tot nog toe gering.

De ELN is intern verdeeld over vredesonderhandelingen. Een deel is hier voorstander van; een ander deel wil zich liever aansluiten bij de FARC.⁸¹

Op 10 oktober 2004 deed de ELN aan de FARC het voorstel om samen te werken in de strijd tegen president Uribe.⁸² Van samenwerking lijkt echter geen sprake te zijn.

Relatie met FARC

In reactie op de weigering van de FARC om een staakt-het-vuren af te kondigen, startte de Colombiaanse regering in april 2004 *Plan Patriota*, een met steun van de Verenigde Staten uitgevoerd offensief gericht tegen de circa 17.000 FARC-leden in hun zuidelijke bolwerk, namelijk het oerwoud van Caquetá, 800 kilometer ten zuiden van Bogotá, en de departementen Guaviare, Putumayo en Vichada. Met de

---

⁷⁶ Reuters, *Colombian paramilitary group wants to talk peace*, 28 november 2004.

⁷⁷ ICG, 4 oktober 2002, p.19. Zie verder paragraaf 2.1.2.

⁷⁸ AFP, *Colombia offers leftist ELN rebels a reciprocal ceasefire*, 7 juli 2004.

⁷⁹ AP, *Mexico to mediate between Colombian government and leftist guerrillas*, 9 juni 2004.

⁸⁰ EIU, *Country Report Colombia*, oktober 2004, p.16.

⁸¹ EIU, *Country Report Colombia*, juli 2004, p. 16.

⁸² AFP, *Les guérilleros ELN proposent aux FARC une alliance contre le gouvernement*, 10 oktober 2004.

operatie, waarbij circa 20.000 Colombiaanse soldaten zijn betrokken, beoogt de regering de FARC vóór 2006 te dwingen tot ofwel volledige overgave ofwel het starten van vredesonderhandelingen met de regering.⁸³

Op 18 augustus 2004 deed de Colombiaanse regering een voorstel aan de FARC voor een humanitaire uitwisseling van gevangenen. De regering was bereid 50 gevangen FARC-rebellen vrij te laten in ruil voor 20 politici, 40 soldaten en drie Amerikanen die door de FARC werden vastgehouden. Als voorwaarde stelde de regering dat de vrijgelaten FARC-leden naar het buitenland moesten vertrekken of moesten deelnemen aan het reïntegratieprogramma van de regering. Zij zouden zich niet als strijders bij de FARC mogen voegen.⁸⁴ Deze laatste voorwaarde is voor de FARC onacceptabel. Daarnaast eist de FARC dat de onderhandelingen over de ruil plaatsvinden in gedemilitariseerde zones in het zuiden van het land,⁸⁵ hetgeen door de regering weer werd verworpen.⁸⁶ Eerder al, in het najaar van 2002, voerde de regering gesprekken met de FARC over uitwisseling van gijzelaars voor enkele honderden FARC-gevangenen. Die liepen toen op niks uit.⁸⁷ Op 3 december 2004 verleende de regering amnestie aan 23 FARC-rebellen en kondigde amnestie aan voor nog eens 12 FARC-rebellen. Hiermee wil de regering haar bereidheid onderstrepen om te komen tot een humanitaire uitwisseling.⁸⁸

Op 31 december werd een leider van de FARC, Ricardo Palmera (bijgenaamd *Simon Trinidad*), uitgeleverd aan de Verenigde Staten.⁸⁹

2.3 Veiligheidssituatie en verschillende gewapende groepen

2.3.1 Algemene veiligheidssituatie

In deze paragraaf zal de veiligheidssituatie in Colombia worden beschreven. Daarbij wordt achtereenvolgens ingegaan op de algemene veiligheidssituatie, het herstel van overheidsgezag en regionale verschillen. Tot slot zal worden aangegeven in hoeverre burgers het risico lopen slachtoffer te worden van schendingen die het gevolg zijn van de strijd en schendingen gepleegd buiten de strijd. Hieraan voorafgaand dient te worden opgemerkt dat het feitelijk niet mogelijk is onderscheid te maken tussen misdaden begaan in het kader van de

⁸³ EIU, *Country Report Colombia*, p.16; Reuters, *Victory years away in Colombian Jungle offensive*, 7 september 2004.

⁸⁴ ANP/AFP/RTR, *Colombia wil gevangenenruil met rebellen*, 19 augustus 2004.

⁸⁵ ANP, *FARC alsnog bereid tot overleg over gevangenen*, 30 augustus 2004.

⁸⁶ Reuters, *Colombia rejects troop pull-out for prisoner swap*, 15 september 2004.

⁸⁷ EIU, *Country Report Colombia*, januari 2003.

⁸⁸ AP, *Colombian government to free 23 jailed rebels; want guerrillas to free some of its hostages*, 2 december 2004; AFP, *Le gouvernement colombien va gracier 12 autres guérilleros des FARC*, 3 december 2004.

⁸⁹ Reuters, *Colombia extradites rebel leader 'Trinidad' to US*, 31 december 2004.

strijd en misdaden begaan buiten de strijd. De geraadpleegde bronnen geven hierin geen duidelijk onderscheid aan.⁹⁰

Algemene veiligheidssituatie

De veiligheidssituatie in Colombia wordt voornamelijk bepaald door de misdaden en mensenrechtenschendingen begaan door de guerrillabewegingen FARC en ELN, en de paramilitairen. Zij maken zich schuldig aan moorden, massamoorden, ontvoeringen, afpersing en systematische verkrachtingen, zij uiten bedreigingen, en verjagen mensen uit hun woonplaatsen.⁹¹ President Uribe beoogt de veiligheidssituatie te vergroten door middel van zijn Democratische Veiligheidsbeleid.

Volgens officiële cijfers van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie is over de periode januari tot juni 2004 ten opzichte van dezelfde periode in 2003 het aantal massamoorden afgenomen met 42% tot 28.⁹²

Volgens officiële cijfers van het Colombiaanse ministerie van Defensie is het aantal moorden in 2004 ten opzichte van 2003 gedaald met 15% tot iets meer dan 20.000. Het aantal ontvoeringen daalde in 2004 ten opzichte van 2003 met 35% tot 1.441.⁹³

De regering Uribe schrijft de daling toe aan zijn standvastige beleid. Naar aanleiding van de cijfers zijn echter ter relativering enkele opmerkingen te maken. Allereerst is de daling van het aantal moorden reeds 12 jaar geleden ingezet en kan dus niet alleen worden toegeschreven aan het beleid van president Uribe. In Bogotá is de daling een gevolg van het beleid van twee opeenvolgende burgemeesters. In andere delen van het land kan de daling juist gezien worden als indicatie dat paramilitairen hun macht hebben geconsolideerd: strijd met de tegenpartij vindt dan niet meer plaats waardoor er minder mensen vermoord worden. Het aantal burgers dat slachtoffer wordt van moorden is afgenomen.

⁹⁰ Bovendien vinden veel schendingen begaan buiten het conflict hun oorsprong in het conflict (bijvoorbeeld de landmijnen die achterblijven na een conflict). Voor zover mogelijk wordt een onderscheid aangebracht. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat schendingen begaan in een gebied dat in handen is van een gewapende groep, en waar geen actieve strijd woedt, gelden als schendingen begaan buiten het conflict.

⁹¹ Zie hoofdstuk 4 voor een nadere uitwerking van de mensenrechtenschendingen en misdaden begaan door de gewapende groepen.

⁹² Ministerie van Binnenlandse Zaken, *Cifras situación de derechos humanos y resultados operacionales de la fuerza pública*. Zie voor getallen over deze misdaden begaan door de gewapende groepen verder hoofdstuk 4.

⁹³ AP, *Colombian homicide, kidnapping rates declined in 2004*, 7 januari 2005.

Daarnaast is de aard van de ontvoeringen veranderd. Voorheen vonden veel willekeurige massaontvoeringen⁹⁴ plaats, waarbij veel mensen voor korte tot zeer korte tijd werden vastgehouden en na betaling van losgeld snel werden vrijgelaten. Al deze korte ontvoeringen werden meegeteld als individuele ontvoeringen. Nu de guerrillagroepen meer defensief opereren, vinden meer selectieve ontvoeringen plaats van mensen die meer geld opleveren. In deze gevallen worden mensen veel langer vastgehouden. Het aantal ontvoeringen neemt af, maar door de langere duur van ontvoeringen neemt de ernst van de ontvoeringen toe. Bovendien is het aantal mensen dat door ontvoerders wordt vastgehouden gestegen doordat men langer vastgehouden wordt.

Ondanks deze kanttekeningen bestaat er in Colombia consensus dat de veiligheidssituatie sinds het aantreden van president Uribe is verbeterd. Dit impliceert echter niet dat de mensenrechtensituatie daarmee automatisch is verbeterd.

Herstel overheidsgezag

Het Democratische Veiligheidsbeleid van Uribe, dat onder meer voorzorg in de versterking van de strijdkrachten en herstel van overheidsgezag in het land, heeft geleid tot vergroting van de aanwezigheid van de strijdkrachten in het hele land, onder meer in gebieden waar de regering al decennia lang geen aanwezigheid had, en heeft de guerrillagroepen teruggedrongen.⁹⁵ In oktober 2004 is het overheidsgezag, in de vorm van politie, hersteld in alle 1098 gemeenten (*municipios*) van het land. Ter vergelijking: medio 2002, ten tijde van het aantreden van president Uribe, stonden 192 gemeenten niet onder overheidsgezag.⁹⁶

Met de aanwezigheid van overheidsgezag in vrijwel alle gemeenten is echter nog geen bescherming gegarandeerd. De overheid bevindt zich in de centrale kernen van de gemeenten. Daaromheen, op het platteland van de gemeente, bevinden zich vaak groepen paramilitairen, en daaromheen weer guerrilla's die over de rest van de gemeente de controle uitoefenen. Ook zijn leger en politie met slechts een klein aantal manschappen in het centrum kwetsbaar voor paramilitairen en guerrilla's. Daarbij komt dat vanuit de hoofdstad Bogotá weinig tot geen zicht bestaat op de situatie in ver weg gelegen departementen.

Regionale verschillen

Er is sprake van een dynamisch conflict. De conflictgebieden veranderen voortdurend evenals de positie van de guerrilla's en paramilitairen, met

⁹⁴ Massaontvoeringen zijn ontvoeringen van groepen willekeurige passanten, zoals bijvoorbeeld reizigers van een bus. Deze personen worden niet ontvoerd vanwege specifieke activiteiten die ze hebben ontplooid, maar enkel om losgeld.

⁹⁵ EIU, *Country Report Colombia*, januari 2004, p.7.

⁹⁶ UNHCR, september 2002, p.2.

uitzondering van de grensgebieden met Venezuela, Panama en Ecuador. Deze gebieden worden al decennialang betwist tussen guerrilla's en paramilitairen vanwege hun strategische belang voor de wapen- en drugshandel (zie verder hierna). Het is derhalve moeilijk, zo niet onmogelijk, om een duidelijke uitspraak te doen over veilige en onveilige gebieden. Gebieden die nu veilig zijn kunnen over korte tijd onveilig zijn en omgekeerd.

*Plan Patriota*⁹⁷ en de onderhandelingen met de paramilitairen hebben de dynamiek van het conflict veranderd. Een deel van de paramilitaire leiders bevindt zich nu in Santa Fé de Ralito, waar de onderhandelingen tussen de AUC en de regering plaatsvinden. *Plan Patriota* heeft ertoe geleid dat de FARC zich enigszins heeft teruggetrokken. Het aantal grootscheepse aanvallen van de FARC op bases van leger en politie is afgenomen. Wel pleegt de FARC meer kleine aanvallen. Onduidelijk is of deze terugtrekking een aanwijzing is dat de FARC zwakker wordt of dat het een strategische terugtrekking betreft, waarna de FARC weer hard kan terugkomen.

Gebieden waar strijd woedt tussen guerrilla's en paramilitairen, of strijd tussen de gewapende groepen en het regeringsleger zijn over het algemeen onveilig te noemen. In deze gebieden lopen burgers een verhoogd risico slachtoffer te worden van de gevechtshandelingen en/of schendingen van het humanitaire recht (zie verder hierna). Op basis hiervan kunnen de volgende gebieden medio 2004 als onveilig worden aangemerkt:

- de grensgebieden met Venezuela, Ecuador en Panama. Deze gebieden zijn van strategisch belang voor de drugs- en wapensmokkel met de buurlanden en worden derhalve betwist tussen de verschillende gewapende groepen. In het grensgebied met Venezuela gaat het om de departementen La Guajira, César, Norte de Santander en Arauca. In het gebied met Ecuador gaat het om het zuiden van de departementen Putumayo en Nariño. In het grensgebied met Panama ligt het departement Chocó;
- het gebied ten zuiden van Cali: dit gebied is onveilig vanwege de aanwezigheid van de FARC. Daarnaast vindt in de departementen Cauca en Nariño strijd plaats tussen de FARC en de paramilitairen en is de situatie in Caquetá en Putumayo onveilig vanwege het militaire offensief van de regering, *Plan Patriota*, tegen de FARC. De weg van Cali naar Tulcan in het zuiden, net over de grens met Ecuador, is onveilig;

⁹⁷

Zie voor een omschrijving van *Plan Patriota* paragraaf 2.2.

- het departement Antioquia, met uitzondering van de stad Medellín (zie hieronder). Antioquia is onveilig vanwege strijd tussen de paramilitairen en de FARC;
- het grensgebied tussen de departementen Casanare en Meta: dit gebied is onveilig vanwege strijd tussen twee rivaliserende paramilitaire groepen;
- de gebieden Urabá⁹⁸, het zuiden van Bolívar en Córdoba.

Relatief veilig zijn de steden Bogotá, Medellín en Cali, en de steden Cartagena en Barranquilla, inclusief het kustgebied tussen de twee laatstgenoemde steden.

Risico burgers⁹⁹ als gevolg van gevechtshandelingen

Onderscheid kan worden gemaakt tussen burgers die ‘toevallig’ slachtoffer worden tijdens gevechten tussen gewapende groepen en burgers die slachtoffer worden van gerichte mensenrechtenschendingen door de strijdende partijen. Zoals gezegd, lopen burgers een verhoogd risico slachtoffer te worden van schendingen in gebieden waar strijd woedt tussen guerrilla’s en paramilitairen, of strijd tussen de gewapende groepen en het regeringsleger. De belangrijkste reden hiervoor is dat burgers in betwist gebied door de aanvallende partij worden gezien als sympathisant van de heersende (tegen-) partij.¹⁰⁰

In 2003 kwamen als gevolg van strijd tussen guerrilla’s en paramilitairen honderden burgers om het leven. Als gevolg van strijd tussen de guerrilla’s en de strijdkrachten stierven in 2003 eveneens honderden burgers.¹⁰¹ Niet in alle gevallen vielen deze slachtoffers als gevolg van gerichte actie van de strijdende partijen; het kwam voor dat mensen toevallig in een vuurgevecht terecht kwamen en daarbij dodelijk geraakt werden. Burgers kunnen ook slachtoffer worden van bomaanslagen gericht tegen de tegenpartij. Het gaat in die gevallen meer om toevallige burgerslachtoffers.¹⁰²

Burgers in betwiste gebieden kunnen slachtoffer worden van allerlei vormen van intimidatie, (doods-)bedreigingen, moord, ontvoering en gedwongen verplaatsing.

---

⁹⁸ Urabá is een gebied in het noorden van de departementen Antioquia en Chocó.

⁹⁹ Onder burgers worden gewone inwoners van een gebied verstaan. Mensen die vanwege hun activiteiten een doelwit vormen voor de gewapende groepen, zoals sociale leiders, worden hier buiten beschouwing gelaten. Zie voor de dreiging aan hun adres hoofdstuk 4.

¹⁰⁰ HRW, augustus 2001, p. 7; ENGAMR 23/040/200).

¹⁰¹ USDoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p. 18.

¹⁰² USDoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p. 18.

Soms worden burgers, zowel door guerrilla's als door paramilitairen, gedwongen om explosieven te vervoeren richting tegenstander. Deze worden op afstand tot ontploffing gebracht waarbij de burger om het leven kan komen.¹⁰³

Landmijnen

Een ander risico vormen de landmijnen. Terwijl de regering landmijnen vernietigt overeenkomstig het Ottawaverdrag van 1997, maken de guerrilla's en paramilitairen nog steeds gebruik van landmijnen. Hierbij nemen de FARC en de ELN het grootste aandeel voor hun rekening.¹⁰⁴ In 2003 vielen 673 slachtoffers, van wie 158 om het leven kwamen. Van de 673 slachtoffers waren 213 burger. Van januari tot en met november 2004 vielen 670 slachtoffers, van wie 161 overleden. Van de 670 slachtoffers waren 184 burgers.¹⁰⁵

Landmijnen werden over het algemeen geplaatst ter bescherming rond de basiskampen van de gewapende groepen, langs wegen die de gewapende groepen regelmatig gebruiken, rond bruggen en waterbronnen, rond drugsvelden en langs oliepijpleidingen om deze te beschadigen of de reparatie ervan te vertragen.¹⁰⁶ Daarnaast werden landmijnen gebruikt als middel om terreur te zaaien.¹⁰⁷ De FARC legde eind 2003 en begin 2004, in zijn terugtrekking als gevolg van *Plan Patriota*¹⁰⁸, mijnen om haar aftocht te dekken. Het merendeel van de naar schatting 100.000 mijnen in Colombia bevindt zich op het platteland: 95% van de incidenten doet zich op het platteland voor.¹⁰⁹

Sinds 1 september 2004 zijn alleen de departementen Guainía en San Andrés y Providencia vrij van landmijnen. 508 van de 1098 Colombiaanse gemeenten ondervinden de gevolgen van landmijnen.¹¹⁰ Het departement waar, bezien over de periode 1990 tot en met september 2004, de meeste slachtoffers zijn gevallen door landmijnen is Antioquia, op de voet gevolgd door de departementen Caquetá, Bolívar en Santander.¹¹¹

¹⁰³ USDoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p. 18; Reuters, *Colombia scraps landmines, Marxist rebels lay more*, 29 november 2004.

¹⁰⁴ UNHCHR, 17 februari 2004, p. 51, par. 35-36; Landmine Monitor Report 2004, op www.icbl.org/lm/2004/colombia; USDoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p. 18; ICG, 9 juli 2003.

¹⁰⁵ Zie: www.derechoshumanos.gov.co/minas/.

¹⁰⁶ Landmine Monitor Report 2004, op www.icbl.org/lm/2004/colombia; USDoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p. 8.

¹⁰⁷ USDoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p. 18.

¹⁰⁸ Zie voor Plan Patriota en waar de FARC werd bevochten paragraaf 2.2.

¹⁰⁹ Landmine Monitor Report 2004, op www.icbl.org/lm/2004/colombia; ICG, 9 juli 2003.

¹¹⁰ UNHCHR, 17 februari 2004, p.51, par 35-36; Landmine Monitor Report 2004, op www.icbl.org/lm/2004/colombia.

¹¹¹ Zie: www.derechoshumanos.gov.co/minas/.

Risico burgers buiten gevechtssituaties

In gebieden waar één van de gewapende groepen zijn macht heeft geconsolideerd, vindt onderdrukking en intimidatie van de burgers onder meer plaats doordat zowel paramilitairen als guerrilla's vergaande leefregels opstellen, die diep binnendringen in het privé-leven van de burgers. De regels bepalen over het algemeen dat een avondklok geldt, dat de paramilitairen dan wel guerrilla's in familie- en gemeenschapswisten tussenbeide kunnen komen en (soms vergaande) straffen kunnen uitdelen. Het niet naleven van de regels leidt tot bedreiging en mishandeling. Het doel van de regels is tweeledig: allereerst geeft het aan welke groep het gebied beheerst. Daarnaast is het een manier om te voorkomen dat de burgers activiteiten ontplooiën die tegen de 'machthebber' ingaan.¹¹²

De burgers die uit het gebied verjaagd zijn, lopen na vestiging elders over het algemeen geen risico meer van gerichte vervolging door de gewapende groep die hen had verjaagd.¹¹³

Het komt veelvuldig voor dat burgers door de FARC, ELN en paramilitairen worden afgeperst. Bij niet-betaling bestaat de mogelijkheid dat de betrokken persoon of zijn familieleden en vrienden fysiek of mentaal worden mishandeld. Ook gedwongen verplaatsing en soms moord kunnen sancties vormen. Daarnaast heeft de FARC in 2000 de zogenaamde 'Wet 002' uitgevaardigd: iedereen die meer dan USD 1 miljoen bezit moet aan de FARC belasting betalen op straffe van ontvoering. Deze wet is ook geldig buiten gebied dat door de FARC wordt beheerst, maar wordt daar minder toegepast.¹¹⁴

Ook buiten de conflictgebieden kunnen burgers slachtoffer worden van terreur. Zo plegen de guerrilla's in toenemende mate bomaanslagen buiten de conflictgebieden en in de steden. Hiervan worden toevallige passanten slachtoffer. Zo plaatste de FARC begin 2003 een autobom in een winkelcentrum in Medellín in het departement Antioquia waarbij 5 burgers de dood vonden. In februari 2003 vielen bij een aanslag van de FARC met een autobom in Club Nogal in Bogotá 36 doden. De ELN pleegde in maart 2003 een aanslag in een commercieel centrum in Cúcuta, in het departement Norte de Santander. Daarbij vielen 13 doden.¹¹⁵ Op 29 oktober 2004 ontplofte een bom van de FARC op een snelweg in Bogotá. Hierbij kwamen chauffeur en passagier van een passerende taxi om te leven.¹¹⁶ Op 7 november 2004 ontplofte een bom van de FARC in de zuidwestelijke stad Pasto, 500 kilometer ten zuidwesten van Bogotá. Er vielen geen slachtoffers. De

---

¹¹² ENGAMR 23/040/2004.

¹¹³ Zie verder paragraaf 4.2.2 over de mogelijkheden tot hervestiging.

¹¹⁴ Ley 002, sobre la tributación, maart 2000; HRW, augustus 2001, p.14.

¹¹⁵ UNHCHR, 17 februari 2004, p.48-49; USDoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.18.

¹¹⁶ Reuters, *Colombian taxi driver, passenger, killed by bomb*, 30 oktober 2004.

ontploffing vond plaats enkele uren voordat president Uribe in de stad zou aankomen.¹¹⁷ Op 28 november 2004 ontplofte een bom in het zuiden van Bogotá voor een kantoor van het lokale bestuur. Hierbij werd één persoon gedood en raakten drie personen gewond. De bom was vermoedelijk geplaatst door de FARC.¹¹⁸

2.3.2 FARC

De *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* (FARC) werd in 1964 in Cauca door 43 personen opgericht¹¹⁹ en kwam voort uit de zelfverdedigingsgroepen van boeren die in de jaren 1950 door de PL in het leven waren geroepen ter bescherming van boerengemeenschappen tegen de PSC.¹²⁰ De FARC werd tot de val van de Sovjet-Unie in 1991 gedomineerd door de Communistische Partij¹²¹ en streed tegen sociale ongelijkheid en grote concentraties van landeigendom. Tussen 1972 en 1982 groeide het aantal strijders van 500 tot 3000, met name door de aansluiting van studenten, intellectuelen, arbeiders en boeren bij de FARC.¹²²

Begin jaren tachtig had de FARC een gecentraliseerde hiërarchie, een algemene staf, een militaire code, een politiek programma en trainingsfaciliteiten. Toen in de jaren tachtig boeren in de door de FARC gecontroleerde gebieden uit armoede coca gingen verbouwen, ontstond de *gramaje*, een door de FARC opgelegde ‘beschermingsbelasting’ die in feite neerkwam op het afpersen van drugskoeriers en coca-boeren.¹²³ Door het geld dat hiermee, en met ontvoeringen, werd verdiend, wist de FARC zijn ledental en gebied uit te breiden. De politieke en sociale idealen werden verlaten; militaire en economische motieven voeren sindsdien de boventoon. Door hun gebrek aan ideologische betrokkenheid en het willekeurige geweld tegen burgers, kan de FARC nog slechts op minimale steun van de bevolking rekenen.¹²⁴

De FARC wordt geleid door Manuel Marulanda Velez (bijgenaamd *Tirofijo*).¹²⁵

Sinds 5 oktober 2001 staat de FARC in de VS op de lijst van internationale terroristische organisaties.¹²⁶ De EU beschouwt de FARC sinds 17 juni 2002 als

---

¹¹⁷ AP, *Small bomb explodes in Colombian city hours before president visits*, 7 november 2004.
¹¹⁸ AP, *Bomb in Colombian capital kills one, injures three*, 29 november 2004; AFP, *Un mort et six blessés après l’explosion d’une bombe dans le sud de Bogotá*, 20 november 2004.
¹¹⁹ Molano, 2000, p. 26. Andere bronnen noemen als oprichtingsjaar 1965 of 1966.
¹²⁰ Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002, p. 1144; EIU, *Country Profile Colombia 2002*, p. 6; UNHCR, 2002, p. 4.
¹²¹ UNHCR, 2002, p. 4.
¹²² Molano, 2000, p. 26-27.
¹²³ Molano, 2000, p. 26-27.
¹²⁴ UNHCR, september 2002, p. 4.
¹²⁵ AFP, *Les guérilleros ELN proposent aux FARC une alliance contre le gouvernement*, 10 oktober 2004.

terroristische organisatie. Ook Canada beschouwt de FARC als terroristische organisatie.¹²⁷

Omvang

Het aantal FARC-strijders wordt door de Colombiaanse autoriteiten geschat op 12.000.¹²⁸ Thans zijn de FARC-strijders georganiseerd in 120 *frentes* (fronten).¹²⁹ Daarnaast zou de FARC circa 5.000 stedelijke militieleden hebben.¹³⁰

Regionale aanwezigheid

De traditionele bolwerken van de FARC bevinden zich met name in het zuiden en zuidwesten van Colombia, onder meer in de departementen Valle, Cauca, Nariño, Putumayo en Caqueta. Daar heeft de FARC decennia lang kunnen heersen zonder dat de strijdkrachten hiertegen optraden.¹³¹ In 2004 was de FARC nog steeds aanwezig in deze departementen.

De FARC heeft sinds het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw zijn macht verder uitgebreid. Zo begon de FARC in die periode de macht van de ELN te betwisten in departementen die sinds de jaren tachtig het domein zijn van de ELN, zoals Norte de Santander en Arauca, langs de grens met Venezuela.¹³² Inmiddels is de FARC aanwezig in vrijwel het hele land: begin 2004 had de FARC naar schatting 1.000 strijders in het departement Arauca.¹³³ De FARC is ook aanwezig in onder meer de departementen Vichada en Guainía aan de oostgrens met Venezuela¹³⁴ en in de departementen Antioquia en Chocó. Daarnaast heeft de FARC tenminste elf trainingskampen net over de grens in Venezuela.¹³⁵ Ten slotte is de FARC ook aanwezig in de steden.¹³⁶

2.3.3 ELN

De *Ejército de Liberación Nacional* (ELN) is geïnspireerd op de Cubaanse revolutie en werd in 1964 door studenten opgericht.¹³⁷ Het eerste kamp werd

¹²⁶ CRS Report for Congress, *Foreign Terrorist Organizations*, 6 februari 2004, via www.state.gov.

¹²⁷ ICG, 16 september 2003, p. 17, voetnoot 113; HRW *World Report 2003: Americas: Colombia*, p.7.

¹²⁸ EIU, *Country Report Colombia*, januari 2005, p.15.

¹²⁹ AFP, *Les guérilleros des FARC refusent une médiation de la Suisse*, 19 oktober 2004.

¹³⁰ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.5. Zie voor stedelijke milities verder paragraaf 2.3.4.

¹³¹ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.13.

¹³² ICG, 4 oktober 2002, p.8.

¹³³ Amnesty International AMR 23/004/2004, 20 april 2004, p.8.

¹³⁴ Kaartje van het Vicepresidencia de la República. Observatorio del Programa Presidencial de derechos humanos y DIH (2002), in: *Manual de Autoprotección para periodistas en el conflicto Colombiano*, Fundación para Libertad de Prensa, april 2003, p.12.

¹³⁵ AFP, *Les guérilleros des FARC ont des camps d'entraînement au Venezuela*, 17 september 2004.

¹³⁶ Zie voor de stedelijke milities paragraaf 2.3.4.

opgezet in San Vicente de Chucuri in het departement Santander. De eerste leden waren voornamelijk afkomstig uit Santander en hadden verschillende sociaal-economische achtergronden. De ideologie van de ELN benadrukte nationalisme, volksdemocratie en een sterke afkeer van buitenlandse investeringen. Onder dit mom werd de energiesector, en met name de olieproductie, het belangrijkste politieke en militaire doel van de ELN. De keuze voor de oliesector werd mede ingegeven door het feit dat de ELN zijn basis had in Barrencabermeja in het departement Santander, waar veel olieproducerende bedrijven zijn gevestigd, en sterke banden had met de vakbonden in de oliesector.¹³⁸

Nadat de ELN in de jaren zeventig verzwakt was geraakt, nam begin jaren tachtig de Spaanse priester Manuel Perez de leiding over binnen de ELN. Door banden te vormen met sociale bewegingen en vakbonden in de oliesector en buitenlandse oliemaatschappijen af te persen, wist hij de beweging nieuw leven in te blazen.¹³⁹ Langzaam maar zeker verschoof ook het doel van de ELN. Niet langer stond de 'nationale bevrijding' boven aan de agenda, maar de controle over en het uitoefenen van macht op regionaal niveau, hetgeen door sommigen werd aangeduid als gewapend lokaal medebestuur.¹⁴⁰

De belangrijkste bronnen van inkomsten van de ELN zijn ontvoering en afpersing, met name van nationale en internationale olie producerende bedrijven.¹⁴¹ Een derde bron van inkomsten is de zogenaamde *gramaje*, een 'beschermingsbelasting' die werd opgelegd aan drugtelers en in feite neerkwam op het afpersen van deze drugstelers.¹⁴²

Als gevolg van het willekeurige geweld van de ELN waarvan ook burgers slachtoffer worden, heeft de ELN bijna geen steun meer onder de bevolking.¹⁴³ De ELN wordt momenteel geleid door Nicolas Rodríguez.¹⁴⁴

De ELN staat sinds 5 oktober 2001 in de VS op de lijst van internationale terroristische organisaties.¹⁴⁵ De ELN staat sinds april 2004 op de EU-lijst van terroristische organisaties.¹⁴⁶

---

¹³⁷ EIU, Country Profile Colombia 2002, p.6; ICG, 4 oktober 2002, p.5; UNHCR, september 2002, p.4..

¹³⁸ ICG, 4 oktober 2002, p.6.

¹³⁹ UNHCR, september 2002, p.4.

¹⁴⁰ ICG, 4 oktober 2002, p.7.

¹⁴¹ ICG, 4 oktober 2002, p.9-10; UNHCR, september 2002, p.5.

¹⁴² ICG, 4 oktober 2002, p.9-10.

¹⁴³ UNHCR, september 2002, p.5.

¹⁴⁴ UNHCR, september 2002, p.4.

¹⁴⁵ CRS Report for Congress, Foreign Terrorist Organizations, 6 februari 2004, via www.state.gov.

¹⁴⁶ Barajas, Brandhaard Colombia, 29 november 2004, op: www.noticias.nl/colombia_artikel.php?id=685 (Platform Latijns-Amerika in Nederland (PLAN)).

Omvang

Het aantal strijders van de ELN is niet precies bekend. Geschatte aantallen variëren van 3.500 tot 5.000. Begin 2004 werd het aantal ELN-strijders geschat op 4.000.¹⁴⁷ In elk geval in 2002 waren de strijders georganiseerd in vijf *bloques* (blokken) en 41 *frentes* (fronten).¹⁴⁸

Regionale aanwezigheid

De geografische wortels van de ELN liggen in Barrancabermeja, Santander. Van oudsher bevindt de ELN zich tevens in de departementen Arauca en Norte de Santander. Tussen 1983 en 1995 breidde de ELN zijn aanwezigheid uit tot de departementen Antioquia, Atlántico, Caldas, Huila en Valle in het zuiden, zuidwesten en midden van het land.

Tussen 1999 en 2001 vond meer dan de helft van de operaties van de ELN plaats in slechts 40 gemeenten in 12 departementen: Arauca, Antioquia, Norte de Santander, Santander, César, Casanare, Boyacá, Tolima, Nariño, Cauca en Valle de Cauca. Het doel van die operaties was het vernietigen van economische infrastructuur, en met name oliepijpleidingen.¹⁴⁹

In 2002 had de ELN zijn basis in Valle Medio Magdalena en was de organisatie actief in de noordelijke departementen Santander, Norte de Santander, Bolívar, Antioquia en Arauca.¹⁵⁰

In 2004 is de ELN onder meer aanwezig in de departementen Antioquia en Bolívar.¹⁵¹ De ELN wordt inmiddels zowel door de paramilitairen als de FARC steeds verder teruggedrongen.¹⁵²

2.3.4 Stedelijke milities

Hoewel de strijd in Colombia met name op het platteland plaatsvindt (80% van de strijders bevindt zich op het platteland), zijn zowel de guerrillabewegingen als de paramilitairen aanwezig in de steden. De stedelijke milities verdelen onderling, en met gewone criminele bendes, de verschillende buitenwijken rond de steden. De activiteiten van de gewapende groepen werden zo uitgebreid tot de steden; in de steden komen dezelfde schendingen voor als op het platteland.

De stedelijke milities zorgen enerzijds voor de logistieke ondersteuning van de groepen op het platteland, en fungeren anderzijds als een soort inlichtingendiensten voor de respectievelijke gewapende groep.

---

¹⁴⁷ Amnesty International AMR/23/004/2004, d.d. 20 april 2004, p.3.

¹⁴⁸ UNHCR, september 2002, p.4-5.

¹⁴⁹ ICG, 4 oktober 2002, p.9.

¹⁵⁰ UNHCR, september 2002, p.4-5; ICG, 4 oktober 2002, p. 7-9.

¹⁵¹ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.13.

¹⁵² ICG, 4 oktober 2002, p. 8-9.

Sommige stedelijke milities van de guerrilla's opereren zelfstandig; andere staan onder leiding van de FARC en ELN, namelijk de *Milicias Bolivarianas* respectievelijk de *Milicias Obreras* en de *Milicias Populares*. De leden van de stedelijke milities zijn ook lid van de respectievelijke groep. Het komt voor dat "gewone" criminelen de naam van de illegale gewapende groepen gebruiken als middel om mensen af te persen.

2.3.5 Paramilitairen/ AUC

De rechtse paramilitaire groepen onstonden in de jaren tachtig van de vorige eeuw, en werden opgericht door grote landeigenaren en drugshandelaren ter bescherming tegen ontvoeringen en afpersing door de guerrillabewegingen en ter herwinning van de sociale en politieke controle in door conflict verscheurde regio's in het land.¹⁵³

Tot de jaren negentig waren de paramilitairen niet verenigd, maar opereerden zij in vele groepen onafhankelijk van elkaar. Eind 1994 ontstond de *Autodefensas Campesinas de Córdoba y Urabá* (ACCU), het eerste politieke en militaire samenwerkingsverband van paramilitaire groepen.¹⁵⁴

In 1997 werd vervolgens de *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC) opgericht, onder leiding van Carlos Castaño. De AUC is een federatie van verschillende regionale paramilitaire groepen, waarbij de ACCU de grootste groep vormt. Het merendeel, mogelijk zelfs 95%¹⁵⁵, van alle paramilitairen in Colombia is aangesloten bij de AUC¹⁵⁶.

Sinds mei 2004 wordt Castaño, de leider van de AUC, vermist. De nieuwe leider van de AUC is Salvatore Mancuso, die begin 2002 al militaire leider van de AUC werd.¹⁵⁷

Er is sprake van institutionalisering van de paramilitairen. Net zoals de guerrilla's eerder in elk niveau van de samenleving probeerden te integreren, zo proberen de paramilitairen dat ook, door de controle te verkrijgen over burgemeesters en lokale overheidsfunctionarissen, onder meer door het betalen van verkiezingscampagnes. De AUC stelt dat het 30% van de leden van het congres 'bezit'. Andere bronnen

¹⁵³ EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p.5; UNHCR, september 2002, p.5; ICG, 16 september 2003, p. 1.

¹⁵⁴ ICG, 16 september 2003, p. 8, UNHCR, september 2002, p. 5-6.

¹⁵⁵ AFP, 'Une deuxième zone de regroupement et démobilisation pour les paramilitaires', 2 augustus 2004.

¹⁵⁶ Het totale aantal paramilitairen in Colombia is niet bekend.

¹⁵⁷ ICG, 5 augustus 2004, p.3; ICG, 16 september 2003, p. 17.

bevestigen dat een groot deel van de congresleden onder invloed staat van de paramilitairen.

De belangrijkste bron van inkomsten (80%) van de AUC is de drugshandel. De AUC houdt zich met alle delen van het productieproces bezig en beheerst 40% van de Colombiaanse drugshandel. Andere bronnen van inkomsten zijn ontvoeringen, afpersing en illegale oliehandel.¹⁵⁸

Sinds 10 september 2001 staat de AUC in de VS op de lijst van internationale terroristische organisaties. Sinds respectievelijk mei 2002 en mei 2003 beschouwen ook de EU en Canada de AUC als terroristische organisatie.¹⁵⁹

Omvang

In de afgelopen jaren is het aantal paramilitairen flink toegenomen. Telde de AUC in 1997 nog ongeveer 4.000 leden, in 2000 was dat aantal ruim verdubbeld. Tijdens de regering Pastrana (1998-2002) steeg het aantal door tot circa 11.000 strijders.¹⁶⁰ In 2004 zou de AUC meer dan 15.000 leden hebben.¹⁶¹

Regionale aanwezigheid

De AUC heeft van oudsher zijn basis in het noorden en noordwesten van het land, en was in de jaren 1998-1999 met name actief in de departementen Norte de Santander, Sucre, Chocó, Antioquia, de valleien van Medio Magdalena en Cauca, en in delen van de heuvels in het zuidwesten van het land, inclusief Putumayo.¹⁶² Eind jaren negentig begon de AUC op te rukken naar de zuidelijke coca-gebieden, die door de FARC werden gecontroleerd.¹⁶³ In 2003 had de AUC de controle over 182 van de 1098 gemeentes, in 27 van de 32 departementen van het land. Daarnaast is de AUC aanwezig in vele strategische regio's,¹⁶⁴ onder meer in het departement Arauca, waar de paramilitairen de belangen van de oliemaatschappijen zouden beschermen tegen de guerrilla's.¹⁶⁵

¹⁵⁸ ICG, 16 september 2003, p.10-11; EIU, Country Report Colombia, oktober 2003; LA Andean Group Report 4 mei 2004, RA-04-05, p.11.

¹⁵⁹ ICG, 16 september 2003, p. 17; CRS Report for Congress. Foreign Terrorist Organizations, 6 februari 2004, via www.state.gov.

¹⁶⁰ ICG, 16 september 2003. Het precieze aantal leden van de AUC is niet bekend. Aantallen lopen uiteen van circa 10.000 tot 20.000 leden.

¹⁶¹ EIU, Country Report Colombia, juli 2004, p.15.

¹⁶² ICG, september 2003, p. 9.

¹⁶³ UNHCR, september 2002, p.5.

¹⁶⁴ ICG, september 2003, p.13.

¹⁶⁵ Amnesty International AMR 23/004/2004, 20 april 2004, p.8

2.3.6 Strijdkrachten

Leger

Het leger is verantwoordelijk voor de handhaving van orde en veiligheid in de plattelandsgebieden en ondersteunt de politie in de steden indien nodig.¹⁶⁶ Colombia kent een dienstplicht voor mannen vanaf 18 jaar die tussen één en twee jaar duurt.¹⁶⁷ In 2003 telde de landmacht 178.000 man, de luchtmacht 7.000 en de marine 25.000.¹⁶⁸ Het leger valt onder directe verantwoordelijkheid van de president.

Volgens de wet is het mogelijk in bepaalde situaties de dienstplicht af te kopen.¹⁶⁹ De hoogte van de afkoopsom is afhankelijk van de financiële situatie van de persoon in kwestie. In de praktijk beschikken vooral de hogere en middenklasse over de middelen om de dienstplicht af te kopen.

De boerenmilities, die Uribe heeft ingesteld in het kader van zijn Democratische Veiligheidsbeleid, bestaan uit soldaten die hun dienstplicht vervullen. Het enige verschil met het gewone leger is dat deze soldaten hun dienstplicht vervullen in hun eigen gemeente.

Relatie leger-paramilitairen

Er is geen sprake van geïnstitutionaliseerde samenwerking tussen het regeringsleger en de paramilitairen; het is geen regeringsbeleid om de paramilitairen te steunen. De overheid treedt op tegen politieagenten en militairen die samenwerken met de paramilitairen.¹⁷⁰

In de praktijk, echter, is regelmatig sprake van samenwerking tussen leger en politie enerzijds en de paramilitairen anderzijds.¹⁷¹ Deze samenwerking vindt plaats op werkniveau en is afhankelijk van persoonlijke voorkeuren van de betreffende militairen en politieagenten. Feit is dat binnen het staatsapparaat sympathie bestaat voor de doelstelling van de paramilitairen: het bestrijden van de guerrilla's. Ook corruptie en deelname aan de illegale drugshandel van de paramilitairen kan een rol spelen.¹⁷²

Met name in het noorden bestaat een sterke relatie tussen leger, politie en politici enerzijds en paramilitairen anderzijds. Verder vindt samenwerking met de

---

¹⁶⁶ US DoS, *Country report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.1.

¹⁶⁷ Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002, p. 1150.

¹⁶⁸ International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance*, 2003/2004, in: EIU, *Country Profile Colombia 2004*, p. 14.

¹⁶⁹ Situaties waarin de dienstplicht kan worden afgekocht zijn volgens Ley 48, 1993 onder meer: het bestaan van fysieke beperkingen, het zijn van enig kind, en getrouwd zijn.

¹⁷⁰ HRW, persbericht 11 maart 2004; ICG, 16 september 2003, p. 15-17.

¹⁷¹ US DoS, *Country report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.16.

¹⁷² US DoS, *Country report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.16.

paramilitairen vaker plaats op het platteland, waar het bestuur niet functioneert of niet krachtig genoeg is om tegen de paramilitairen op te treden. De samenwerking kan op verschillende manieren tot uiting komen, van het gedogen van paramilitaire activiteiten tot het actief samenwerken met paramilitairen.¹⁷³

Politie

De politie is verantwoordelijk voor de handhaving van orde en veiligheid in de stedelijke gebieden.¹⁷⁴ In 2003 bestond de politiemacht uit ruim 120.000 man.¹⁷⁵ De politie valt evenals het leger onder directe verantwoordelijkheid van de president. De politie heeft de bevoegdheid arrestatiebevelen uit te voeren en verdachten aan te houden die op heterdaad zijn betrapt of die proberen te vluchten.¹⁷⁶

DAS (Departamento Administrativo de Seguridad)

DAS is de Colombiaanse veiligheidspolitie. DAS functioneert als inlichtingendienst, heeft bevoegdheden op het gebied van ordehandhaving en is immigratiedienst.¹⁷⁷ Bij DAS werken ongeveer 3.500 mensen. Formeel valt DAS onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie; in de praktijk werkt DAS echter onafhankelijk er wordt door niemand gecontroleerd.

2.4 Sociaal-economische ontwikkelingen

De economie van Colombia werd in de periode 1970-1995 gekenmerkt door macro-economische stabiliteit en een hoge jaarlijkse groei van het BNP. Begin jaren negentig, echter, raakte de economie uit balans, als gevolg van slecht fiscaal en monetair beleid gecombineerd met liberalisering van de markt. Eind jaren negentig groeide het BNP nog met slechts 2% per jaar. Gedurende de jaren negentig lag de jaarlijkse inflatie rond 20%. In 2003 klom de economische groei weer op tot 3,9%; de inflatie was 7,1%. De groei was met name te danken aan de bouw- en mijnsector en de financiële dienstensector. De werkloosheid in Colombia daalt sinds 1999, maar is met 12,3% per eind 2003 nog wel hoog.¹⁷⁸ De economische groei zette door in 2004.¹⁷⁹

¹⁷³ HRW, oktober 2001; ICG, 16 september 2003, p. 15-17.

¹⁷⁴ US DoS, Country report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.1.

¹⁷⁵ EIU, Country Profile Colombia 2004, p. 14.

¹⁷⁶ US DoS, Country report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.11.

¹⁷⁷ US DoS, Country report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.11.

¹⁷⁸ EIU, Country Profile Colombia 2004, p. 23, 28.

¹⁷⁹ EIU, Country Report Colombia, oktober 2004, p.23.

De Colombiaanse samenleving wordt gekenmerkt door grote ongelijkheid in de inkomensverdeling. De 10 procent rijksten van het land bezitten 72 keer zoveel als de 10 procent armsten van het land.¹⁸⁰ Als gevolg van de gewapende strijd en de economische crisis is met name op het platteland de armoede de laatste jaren gestegen. In 2004 leeft ruim 50%, namelijk 25,9 miljoen van de 44,5 miljoen Colombianen onder de armoedegrens, tegen 21,8 miljoen in 1997. De armoede is het grootst in de departementen Boyacá, Chocó en Huila.¹⁸¹ De gedwongen verplaatsingen, die miljoenen mensen van hun land hebben verjaagd, hebben gevolgen voor de economie. De verjaagde mensen zijn immers niet meer in de gelegenheid hun land te bebouwen.¹⁸² Colombia staat op de 73e plaats op de *Human Development Index*.

---

¹⁸⁰ UNHCR, september 2002, p.9.

¹⁸¹ AFP, *Les niveaux de pauvreté extrême ont augmenté ces dernières années (PNDH)*, 20 oktober 2004.

¹⁸² UNHCR, september 2002, p.9.

3 Mensenrechten

3.1 Waarborgen

3.1.1 Verdragen en protocollen

Colombia heeft de volgende internationale mensenrechtenverdragen geratificeerd:

- VN-Vluchtelingenverdrag uit 1951 (10 oktober 1961) en het bijbehorende protocol uit 1967 (4 maart 1980),
- Internationale Verdrag inzake Politieke en Burgerrechten (23 maart 1976)
- Internationale Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (3 januari 1976)
- Anti-Folterverdrag (7 januari 1988)
- Verdrag tegen Rassendiscriminatie (2 oktober 1981)
- Verdrag tegen Discriminatie van Vrouwen (18 februari 1982)
- Verdrag inzake de Rechten van het Kind (27 februari 1991)¹⁸³.

3.1.2 Nationale wetgeving

Grondwet

De grondwet van 6 juli 1991 bevat bepalingen die het politieke systeem openstellen voor kleinere politieke partijen en bepalingen ter beperking van kiesfraude. Daarnaast beschermt de grondwet een groot aantal burgerlijke vrijheden. Op grond van de grondwet is het onder meer verboden Colombianen uit te leveren.¹⁸⁴

Overige nationale wetgeving

Op 10 december 2003 nam het Congres een antiterrorisme wet aan bedoeld om de grondwet te wijzigen. Met de wijziging zouden de strijdkrachten politionele bevoegdheden krijgen in de strijd tegen zowel de paramilitairen als de guerrilla's¹⁸⁵, namelijk de bevoegdheid gesprekken af te luisteren en huiszoekingen en arrestaties te verrichten zonder gerechtelijk bevel¹⁸⁶. De wet werd op 30 augustus 2004 door het Constitutionele Hof verworpen.¹⁸⁷ Op 17 november 2004 bevestigde het Constitutionele Hof deze uitspraak nogmaals door het beroep dat de regering Uribe tegen de beslissing had ingesteld af te wijzen.¹⁸⁸

¹⁸³ www.unhcr.ch en www.unhchr.ch.

¹⁸⁴ Europe Publications Ltd, *Colombia*, 2002, p. 1145.

¹⁸⁵ EIU, *Country Report Colombia*, april 2004; UNHCHR, 17 februari 2004, p. 55, par. 12..

¹⁸⁶ Dit zijn dezelfde bevoegdheden die de strijdkrachten waren toegekend in de veiligheidszones die president Uribe in september 2002, onder de noodtoestand bij Decreet 2002, in het leven had geroepen.

¹⁸⁷ EIU, *Country Report Colombia*, oktober 2004, p.14.

¹⁸⁸ AP, *Colombian court rejects government's anti-terror bill*, 17 november 2004.

Sinds april 2004 ligt bij de Senaat het wetsvoorstel voor de wet Waarheid, Gerechtigheid en Genoegdoening (*Verdad, Justicia y Reparación*). Deze wet bepaalt onder meer dat gedemobiliseerde strijders, van wie wordt aangetoond dat zij schendingen hebben begaan, 5 tot 10 jaar gevangenisstraf krijgen na ontwapening. Deze bepaling bemoeilijkt de onderhandelingen tussen regering en AUC. De wet is nog niet door het Congres goedgekeurd.¹⁸⁹ Inmiddels hebben enkele parlementariërs een aangepast wetsontwerp geredigeerd waarbij meer hulp aan en genoegdoening voor slachtoffers wordt geregeld. Dit wetsontwerp is vooralsnog niet ingediend.

Een eerdere versie van de wet, toen nog de Alternatieve Strafwet (*Ley de Alternatividad Penal*) genaamd, die op 21 augustus 2003 werd ingediend, voorzag in de mogelijkheid de gevangenisstraf van gedemobiliseerde strijders op te schorten en er alternatieve straffen (zoals een beperking van de bewegingsvrijheid van betrokkene) voor in de plaats te stellen. In de praktijk kwam dat erop neer dat gedemobiliseerde strijders amnestie kregen voor hun daden, zoals bleek toen in november en december 2003 enkele paramilitairen de wapens neerlegden (zie paragraaf 2.2).¹⁹⁰

Tutela

De *tutela* is een beschermingsmechanisme bedoeld om de grondrechten uit de grondwet van 1991 te beschermen. De rechtbank kan een *tutela* instellen wanneer een grondwettelijk recht wordt geschonden door een overheidsinstantie, er sprake is van een ernstige mensenrechtenschending waarbij een urgente oplossing vereist is, en geen andere juridische weg open staat.¹⁹¹ De betreffende overheidsinstantie krijgt 30 dagen om te reageren, waarna binnen tien dagen een uitspraak van de rechter volgt. De *tutela* houdt dan een bevel in van de rechter om de schending te staken of met een grondrecht genomen maatregel op te schorten. Beroep staat open indien een *tutela* niet wordt nageleefd. Binnenlands ontheemden maakten regelmatig gebruik van *tutela's* om de regering te dwingen hen hulp te bieden.¹⁹²

---

¹⁸⁹ ICG, 5 augustus 2004, p.5-6; EIU, Country Report Colombia, april 2004.

¹⁹⁰ ICG, 5 augustus 2004, p.5-6; EIU, Country Report Colombia, april 2004; UNHCHR, 17 februari 2004, p. 54, par. 9.

¹⁹¹ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.13; UNHCHR, 17 februari 2004, p.56, par. 16; Amnesty International AMR 23/132/2002, december 2002, p.10.

¹⁹² Amnesty International AMR 23/132/2002 december 2002 p.3; EIU, Country Report Colombia, april 2004, p. 16.

3.2 Toezicht

3.2.1 Nationaal toezicht

Gouvernementele organisaties

Toeziethoudende instanties zijn de *Defensoría* (Ombudsman) en de mensenrechteneenheid van de *Fiscalía* (het Openbaar Ministerie).¹⁹³ Ook hebben de mensenrechteneenheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie, gemeentelijke Ombudsmannen (*Personerías Municipales*) en de *Procuraduría*¹⁹⁴ een toezichhoudende rol.

*Defensoría*¹⁹⁵

Het bureau van de Nationale Ombudsman (*Defensoría*) bevindt zich in Bogotá. Daarnaast heeft het bureau van de Nationale Ombudsman 36 regionale kantoren.

De Nationale Ombudsman, in het leven geroepen door de grondwet van 1991, valt onder het Openbaar Ministerie en is het hoogste staatsorgaan dat zich bezig houdt met de bescherming en bevordering van mensenrechten.¹⁹⁶ De Nationale Ombudsman wordt elke vier jaar door het Huis van Afgevaardigden gekozen na een voordracht van drie kandidaten door de president. Enkele Colombiaanse NGO's menen dat de betrokkenheid van de president bij de voordracht de formele onafhankelijkheid van de Nationale Ombudsman bedreigt.

In augustus 2004 werd Volmar Antonio Perez Ortíz officieel benoemd tot Nationale Ombudsman. Enkele Colombiaanse gesprekspartners zijn niet positief over deze nationale ombudsman: sinds zijn aantreden komt het voor dat klachten over mensenrechtenschendingen begaan door overheidsinstanties in de doofpot verdwijnen.

Het werk van de Regionale Ombudsmannen wordt bemoeilijkt door bedreigingen van zowel de paramilitairen als de guerrillagroepen.¹⁹⁷

De Ombudsman heeft brede bevoegdheden om ervoor te zorgen dat de overheidsinstanties en -functionarissen de mensenrechten respecteren. De

---

¹⁹³ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p. 3; EIU, *Country Profile Colombia 2002*, p. 12; Amnesty International AMR 23/132/2002 december 2002 p.10.

¹⁹⁴ De term *Procuraduría* is niet goed naar het Nederlands te vertalen. In het onderstaande zal daarom de Spaanse term worden gehandhaafd. De *Fiscalía* en de *Procuraduría* zijn twee verschillende instanties: de *Fiscalía* houdt zich bezig met strafrechtelijke onderzoeken en de *Procuraduría* controleert overheidsfunctionarissen en doet onderzoek naar overtredingen begaan in diensttijd.

¹⁹⁵ Het bureau van de Nationale Ombudsman heet *Defensoría*; de Ombudsman zelf heet *Defensor*.

¹⁹⁶ Amnesty International AMR 23/132/2002, december 2002, p.3.

¹⁹⁷ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.27.

Nationale Ombudsman is bevoegd zaken op eigen initiatief dan wel op verzoek van individuele burgers te onderzoeken, aanbevelingen te doen, staatsorganen en functionarissen te onderzoeken gedrag te verbeteren en situaties te herstellen, wetsvoorstellen en amendementen op wetsvoorstellen in te dienen, of wetsvoorstellen voor het Constitutionele Hof te brengen, en gerechtelijke onderzoeken te doen voor zover deze niet strafrechtelijk van aard zijn en op basis van de onderzoeken rapporten uit te brengen. De rapporten van de Nationale Ombudsman hebben zowel nationaal als internationaal morele kracht.

De Nationale Ombudsman kan geen strafvervolgning instellen.¹⁹⁸ In die gevallen kan de Nationale Ombudsman de zaak voorleggen aan het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*) of de politie met het verzoek de zaak te over te nemen en vervolgning in te stellen. Evenmin kan de Nationale Ombudsman de guerrillabewegingen en paramilitairen aanspreken op hun daden, omdat deze geen overheidsinstanties zijn.

*De mensenrechteneenheid van het Openbaar Ministerie (Fiscalía)*¹⁹⁹

De mensenrechteneenheid van het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*) werd in 1995, op aanbeveling van de Inter-Amerikaanse Commissie (van de Organisatie van Amerikaanse Staten, OAS), opgericht met als doel mensenrechtenschendingen te onderzoeken. *Fiscalía* richt zich op strafrechtelijke onderzoeken. De mensenrechteneenheid werd in 2001 versterkt zodat door het hele land officieren van justitie (*Fiscales*) van de mensenrechteneenheid konden worden geplaatst. De mensenrechteneenheid van *Fiscalía* werkt nauw samen met de mensenrechteneenheid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie, het bureau van de vice-president.

De hoofdofficier van justitie wordt op voordracht van de president gekozen door het Hoogerechtshof. De huidige hoofdofficier van justitie, Luis Camilo Osorio Isaza, werd in juli 2001 benoemd²⁰⁰.

Evenals de Ombudsmannen worden de officieren van justitie van de mensenrechteneenheid van het Openbaar Ministerie geïntimideerd door gewapende groepen. Enkele Colombiaanse NGO's menen dat het Openbaar Ministerie is geïnfiltrerd door paramilitairen.²⁰¹

Mensenrechteneenheid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie

Behalve de Nationale Ombudsman (*Defensoría*) en de mensenrechteneenheid van het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*) houdt de mensenrechteneenheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie toezicht op de mensenrechten.

¹⁹⁸ Amnesty International AMR 23/132/2002, december 2002, p.3.

¹⁹⁹ Het Openbaar Ministerie wordt *Fiscalía* genoemd. De Officier van Justitie heet *Fiscal*.

²⁰⁰ Amnesty International AMR 23/132/2002, december 2002, p.10.

²⁰¹ Zie over het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*) ook paragraaf 3.3. onder rechtsgang.

Gemeentelijke Ombudsmannen (Personerías Municipales)

De gemeentelijke Ombudsmannen bestaan sinds 1990 en spelen een belangrijke rol in het ontvangen van klachten over en het doen van onderzoek naar mensenrechtenschendingen op lokaal niveau. De gemeentelijke Ombudsmannen hebben bovendien de bevoegdheid alle politiebureau en militaire vestigingen te inspecteren en zich te vergewissen van de aanwezigheid en omstandigheden van gevangenen op genoemde locaties.²⁰²

De Procuraduría

De *Procuraduría* onderzoekt klachten tegen overheidsfunctionarissen en houdt toezicht op de werkzaamheden van het Openbaar Ministerie. De *Procurador* wordt gekozen door de senaat, evenals de nationale ombudsman en hoofdofficier van justitie na voordracht van de president. De *Procuraduría* speelt geen belangrijke controlerende rol op het gebied van de mensenrechten.

Niet-gouvernementele organisaties (NGO's)

In Colombia staan 60.000 NGO's geregistreerd die actief zijn op het gebied van de mensenrechten of het maatschappelijk middenveld. De belangrijkste nationale mensenrechten NGO's zijn de *Comision Colombiana de Juristas* (CCJ), het *Colectivo de Abogados* (Advocatencollectief) van Jose Alveat Restrepo, *Centro de Investigaciones y Educación Popular* (CINEP), het *Comité Permanente de Derechos Humanos* (CPDDH), *Committee in Solidarity with Political Prisoners* (CSPP), de *Association of Families of Detained and Disappeared Persons* (ASFADDES), de *Consultancy for Human Rights and Displacement* (*Consultoría para los Derechos Humanos y el Desplazamiento* - CODHES), de *Association for Alternative Social Promotion* (MINGA), het *Peace Network* (Redepaz), de *Fundación País Libre en Truth for Colombia*.²⁰³

De NGO's kunnen over het algemeen hun werk zonder inmenging van de regering verrichten, al beschuldigen sommige NGO's de regering ervan soms mensenrechtenactivisten willekeurig en zonder reden te arresteren.²⁰⁴

3.2.2 Internationaal toezicht

Ook de Europese Unie, de Verenigde Staten, de Verenigde Naties en de OAS rapporteren over de mensenrechtensituatie in Colombia.

Daarnaast brengen internationale NGO's als *Amnesty International*, *Human Rights Watch* en *Washington Office on Latin America* (WOLA) regelmatig rapporten uit

²⁰² Amnesty International AMR 23/132/2002, december 2002, p.10.

²⁰³ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.25-27.

²⁰⁴ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.25-27.

over de mensenrechtensituatie in Colombia waarbij zij aandacht besteden aan zowel de regering als paramilitairen en guerrillagroepen.²⁰⁵

UNHCHR rapporteert over de naleving van de mensenrechten en het internationale humanitaire recht, geeft de regering en het maatschappelijk middenveld advies over mensenrechtenkwesties en verspreidt informatie over mensenrechten via rapporten, verklaringen en aanbevelingen. Elk jaar brengt UNHCHR verslag uit aan de mensenrechtencommissie van de Verenigde Naties.

3.3 Naleving en schendingen

Algemeen

Alle partijen bij het conflict, strijdkrachten, guerrillagroepen en paramilitairen, beginen in 2003 en 2004 mensenrechtenschendingen en overtredingen van het humanitair recht.²⁰⁶ Het belangrijkste beginsel van het humanitair recht is dat onderscheid moet worden gemaakt tussen burgers en militairen, tussen burgerdoelen en militaire doelen. Burgers mogen volgens dit humanitaire recht geen doelwit zijn van militaire acties.²⁰⁷

In deze paragraaf komen alleen de schendingen van de mensenrechten en het humanitair recht begaan door de autoriteiten aan de orde. De schendingen van de guerrillagroepen en paramilitairen worden behandeld in hoofdstuk 4.

Hoewel ook het leger het humanitair recht en de mensenrechten schond, is volgens de nationale ombudsman (*Defensoría*) in 2003 slechts 2% van deze schendingen aan de strijdkrachten toe te schrijven. Over het algemeen hielden de autoriteiten zich in 2003 aan het humanitair recht en respecteerden ze de mensenrechten.²⁰⁸ De schendingen in 2003 betroffen directe betrokkenheid van de strijdkrachten bij onder meer willekeurige arrestaties, marteling, verdwijningen en buitengerechtelijke executies.²⁰⁹

Het Democratische Veiligheidsbeleid van Uribe (PSD) dreigt echter volgens sommige mensenrechtenorganisaties de naleving van de mensenrechten nadelig te beïnvloeden en de burgerlijke vrijheden te beperken.

Als onderdeel van het beleid riep president Uribe informantennetwerken en een boerenmilitie in het leven. Door het inzetten van het informantennetwerk is de

---

²⁰⁵ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.26.

²⁰⁶ Amnesty International, Jaarboek 2004.

²⁰⁷ Amnesty International AMR 23/004/2004, 20 april 2004, p.11.

²⁰⁸ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.15-16.

²⁰⁹ Amnesty International, Jaarboek 2004.

grens tussen burgers en strijders vervaagd, waardoor de betrokken burgers meer gevaar lopen tot militair doelwit te worden verklaard door guerrillagroepen en paramilitairen. De burgerinformanten kunnen geen aanspraak doen op enig beschermingsprogramma²¹⁰. De boerenmilities lopen meer risico op vergelding dan gewone soldaten, omdat zij hun taak moeten vervullen in hun eigen gemeente (*municipio*).²¹¹

Onderdeel van het beleid van Uribe was tevens de instelling van twee veiligheidszones (rehabilitatie en consolodatiezones, RCZ) op 21 september 2003.²¹² Deze werden op 29 april 2003 door het Constitutionele Hof ongrondwettig verklaard. Gedurende de acht maanden dat de zones formeel bestonden, was in de zones sprake van een toename van het aantal mensenrechtenschendingen en schendingen van het humanitaire recht. Deze schendingen werden begaan door het regeringsleger, guerrilla's en paramilitairen. Het regeringsleger voerde willekeurige detenties en massadetenties uit, vooral gericht tegen mensenrechtenactivisten, vakbondsleiders en leiders van sociale organisaties. Er was een toename te zien van het aantal bomaanslagen gepleegd door de guerrilla's, waarbij veel burgers omkwamen. Moorden op mensenrechtenactivisten, vakbondsleiders, journalisten, politici en overheidsfunctionarissen namen er in aantal toe. Ook namen bedreigingen door de guerrilla's en paramilitairen tegen alle sectoren van de samenleving toe.²¹³

Hoewel de zones formeel zijn opgeheven, worden de burgerrechten van de burgers in die zones, die vanwege de dominantie van de guerrilla's bekend staan als rode zones (*zonas rojas*)²¹⁴, nog steeds beperkt²¹⁵. Zo beperkt het leger nog steeds de bewegingsvrijheid van de inwoners in de zone in het departement Arauca. Het leger heeft er vergaande politionele bevoegdheden: het mag telefoons aftappen, binnentreden zonder gerechtelijke machtiging en mensen registreren.²¹⁶ Personen die verdacht worden van samenwerking met de guerrilla's kunnen 72 uur worden vastgehouden zonder advocaat.

In 2003 was sprake van een verslechtering van de mensenrechten- en veiligheidssituatie in Arauca.²¹⁷ Ook in 2004 verslechterde de situatie in Arauca.

---

²¹⁰ Zie paragraaf 4.2.1 voor nadere informatie over beschermingsprogramma's.

²¹¹ ICG, 13 november 2003, p.14-15; US DoS, [Country Report on Human Rights Practices 2003](#), 25 februari 2004, p.15; Amnesty International AMR 23/004/2004, 20 april 2004. Zie verder over boerenmilities paragraaf 2.3.6.

²¹² Zie hiervoor nader paragraaf 2.2.

²¹³ Amnesty International ENGAMR 23/040/2004.

²¹⁴ Amnesty International ENGAMR 23/040/2004.

²¹⁵ Amnesty International AMR 23/004/2004, 20 april 2004.

²¹⁶ Amnesty International AMR 23/132/2002 d.d. december 2002, p. 7-8.

²¹⁷ Amnesty International, Jaarboek 2004.

Vrijheid van meningsuiting

De grondwet voorziet in vrijheid van meningsuiting. In de verslagperiode respecteerde de regering deze vrijheid over het algemeen in de praktijk. De media gaven uiting aan een breed scala van politieke standpunten, zonder dat sprake was van censuur. In de praktijk werd de vrijheid van meningsuiting wel beperkt door dreiging van guerrilla's en paramilitairen: uit angst voor vergelding en pesterijen pasten journalisten regelmatig zelfcensuur toe.²¹⁸

Vrijheid van vereniging en vergadering

De grondwet voorziet in vrijheid van vereniging en vergadering. In de verslagperiode werden deze vrijheden door de regering in het algemeen gerespecteerd.²¹⁹

Vrijheid van godsdienst

De grondwet voorziet in de vrijheid van godsdienst. In de verslagperiode respecteerde de regering deze vrijheid over het algemeen. Colombia kent geen officiële staatsgodsdienst. Ongeveer 90% van de bevolking is christen, van wie de meerderheid rooms-katholiek is.²²⁰

Bewegingsvrijheid

De grondwet voorziet in het recht om zowel binnen Colombia als naar het buitenland vrij te reizen. In de verslagperiode werden in de praktijk soms beperkingen opgelegd. In gebieden waar de guerrilla's actief waren, legden de autoriteiten en paramilitairen soms een avondklok op of verplichtten de burgers een pas te kopen waarmee ze konden reizen.²²¹ Door verbetering van de veiligheid op de wegen nam de bewegingsvrijheid binnen Colombia in 2004 toe.²²²

Rechtsgang

De grondwet voorziet in onafhankelijke rechtspraak, en de regering respecteerde deze onafhankelijkheid over het algemeen.²²³ Rechters in de hogere rechtscolleges worden gekozen door het Congres op basis van nominaties van rechterlijke instanties of de president.²²⁴

Lagere niveaus binnen de rechterlijke macht zijn vatbaar voor intimidatie en corruptie. Rechters, advocaten en getuigen werden regelmatig slachtoffer van bedreigingen en geweld. Hierdoor werd de rechtsgang negatief beïnvloed.²²⁵

---

²¹⁸ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.19.

²¹⁹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.21.

²²⁰ US DoS, *International Religious Freedom Report 2004*, 15 september 2004.

²²¹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.22.

²²² EIU, *Country Report Colombia*, januari 2005, p.12.

²²³ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.12.

²²⁴ EIU, *Country Profile 2004*, p.8-9.

²²⁵ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.12.

In geval van bedreiging kan betrokkene aangifte (*denuncia*) doen bij de autoriteiten, dat wil zeggen bij de politie, de ombudsman (*Defensoría* - nationaal of regionaal) of het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*). Op die manier kan een juridische procedure worden gestart tegen de dader. Betrokkene kan na aangifte een kopie van de aanklacht krijgen. Het doen van aangifte van bedreiging bij de autoriteiten garandeert betrokkene geen bescherming. Aangiftes gericht tegen de gewapende groep die het betreffende gebied beheerst (paramilitairen of guerrilla's) kunnen leiden tot represailles van die groep. Degene die aangifte doet komt hierdoor nog meer in gevaar en is vaak genoodzaakt het gebied te ontvluchten. Om die reden doen veel mensen geen aangifte van bedreiging.²²⁶

Het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*) is belast met het onderzoeken van misdaden en het vervolgen van de daders.²²⁷ De mensenrechteneenheid van het Openbaar Ministerie onderzoekt met name gevallen van bedreiging van en moorden op vakbondsleiders, mensenrechtenactivisten, journalisten en officieren van justitie door paramilitairen en guerrilla's. Voor het onderzoek maakt het Openbaar Ministerie gebruik van een eigen gespecialiseerde politie-eenheid.

Straffeloosheid blijft een probleem, met name met betrekking tot militairen die samenwerkten met de paramilitairen.²²⁸

Er zijn aanwijzingen dat de onafhankelijkheid en autonomie van de mensenrechteneenheid van het Openbaar Ministerie niet in alle gevallen waarbij paramilitairen of regeringsfunctionarissen betrokken waren gegarandeerd was.²²⁹ In de praktijk behandelt het Openbaar Ministerie zo goed als geen zaken tegen de paramilitairen en de strijdkrachten. Zaken tegen de guerrilla's worden wel in behandeling genomen. Enkele Colombiaanse NGO's menen dat dit aangeeft dat het Openbaar Ministerie is geïnfiltreerd door paramilitairen.

Arrestatie en detentie

De grondwet verbiedt willekeurige arrestatie en detentie. Er waren echter meldingen dat de autoriteiten burgers, met name vakbondsleiders en mensenrechtenactivisten, willekeurig vasthielden. De grondwet bepaalt dat gedetineerden recht hebben op rechtsbijstand. Kunnen zij geen advocaat betalen, dan worden zij bijgestaan door de nationale ombudsman (*Defensoría*).²³⁰

In de periode januari – september 2003 werden 2.000 personen willekeurig gearresteerd, hetgeen een toename was van 400% ten opzichte van 2002. Deze

²²⁶ Zie paragraaf 4.2 over bescherming tegen bedreigingen van guerrilla's en paramilitairen.

²²⁷ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.13.

²²⁸ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p. 1 en 4; Amnesty International, Jaarboek 2004.

²²⁹ Amnesty International AMR 23/132/2002, december 2002, p.10.

²³⁰ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.11.

arrestaties vonden plaats in gebieden waar het leger hevige strijd voerde met guerrilla's of paramilitairen.²³¹ Het ging daarbij onder meer om massadetenties.

Sinds het aantreden van president Uribe en het instellen van burgerinformanten is sprake van een toename van het aantal massadetenties. Gedurende de verslagperiode vonden massadetenties plaats op grond van beschuldigingen geuit door informanten dat de opgepakte personen in kwestie samenwerkten met de guerrilla's of de paramilitairen.²³² Zo werden in augustus 2003 in het departement Arauca 42 personen opgepakt, onder wie mensenrechtenactivisten en andere sociale activisten, op beschuldiging van gemaskerde informanten, die hen beschuldigden van samenwerking met de guerrilla's.²³³ De arrestanten werden vaak met naam, foto en beschuldiging in de krant geplaatst.²³⁴ De meeste gedetineerden werden na 2 tot 3 weken vrijgelaten; aan die vrijlating werd echter in de media geen aandacht besteed, waardoor zij ondanks hun vastgestelde onschuld in de ogen van de buitenwereld schuldig blijven aan samenwerking met één van de gewapende groepen. Hierdoor kan het gebeuren dat de voormalige gedetineerde gevaar loopt door de tegenpartij te worden vervolgd.

Bij massadetenties ontbraken regelmatig arrestatiebevelen. Zo werden in januari 2003 in Medellín 68 mensen gearresteerd; slechts tegen zes van hen was een arrestatiebevel uitgevaardigd. Het kwam voor dat het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*) blanco arrestatiebevelen uitvaardigde of pas na de arrestatie een arrestatiebevel opstelde.²³⁵

Enkele Colombiaanse NGO's geven aan vraagtekens te zetten bij de betrouwbaarheid van de door de burgerinformanten geuite beschuldigingen, omdat de informanten betaald worden voor het geven van informatie.²³⁶

De omstandigheden in de gevangenissen zijn slecht, met name voor gevangenen die geen steun van buitenaf krijgen. De cipers zijn slecht opgeleid, corruptie komt veel voor en de gevangenissen zijn overvol.²³⁷ Volgens het ICRC vormen de voedselvoorziening en de hygiëne in de gevangenissen geen groot probleem: de situatie in de gevangenissen is vergelijkbaar met die erbuiten. Wel is de toegang tot gezondheidszorg in de gevangenissen zeer slecht. Mannen en vrouwen worden gescheiden gevangen gehouden. Er zijn aparte vrouwengevangenissen.

---

²³¹ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.11.

²³² UNHCHR, 17 februari 2004, p.24, par. 80.

²³³ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.11.

²³⁴ UNHCHR, 17 februari 2004, p.24, par. 80.

²³⁵ UNHCHR, 17 februari 2004, p. 45, par.8 en p. 22 par. 74; Amnesty International AMR 23/066/2003 d.d. 24 november 2003.

²³⁶ Amnesty International AMR 23/004/2004, 20 april 2004.

²³⁷ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.10.

Minderjarigen worden geplaatst in speciale faciliteiten van het *Instituto Colombiano de Bienestar Familiar* (ICBF).²³⁸

Mishandeling en foltering

De grondwet verbiedt marteling en wrede, onmenselijke en vernederende behandeling en/of straffen. In 2003 waren er echter berichten dat de politie, het leger en gevangenenbewaarders soms gevangenen mishandelden en soms martelden. Militairen en politie die van marteling worden beschuldigd, worden berecht volgens het civiele en niet volgens het militaire recht.²³⁹

Eén van de methoden van mishandeling die werd toegepast was seksueel geweld. Er waren meldingen in 2003 dat de strijdkrachten zich schuldig maakten aan verkrachtingen, met name in de departementen Antioquia, Chocó en Cauca.²⁴⁰

Verdwijningen

In de verslagperiode kwamen verdwijningen geregeld voor. In de meeste gevallen lag de verantwoordelijkheid hiervoor bij de paramilitairen en de guerrilla's, maar bij een aantal verdwijningen was sprake van betrokkenheid van de strijdkrachten. Volgens de Colombiaanse Commissie van Juristen (CCJ) zouden de strijdkrachten in de eerste negen maanden van 2003 verantwoordelijk zijn geweest voor 48 van de 260 in die periode door CCJ geregistreerde verdwijningen.²⁴¹ In enkele gevallen waren leden van de strijdkrachten betrokken bij ontvoeringen voor losgeld.²⁴²

Recentere informatie is niet beschikbaar.

Buitengerechtelijke executies en moorden

De strijdkrachten begingen in 2003 buitengerechtelijke executies en moorden. Volgens de CCJ waren de strijdkrachten verantwoordelijk voor tenminste 101 politiek gemotiveerde moorden in de eerste negen maanden van 2003.²⁴³ In de meeste gevallen zou het leger het doen voorkomen alsof betrokkenen gedood zijn in de strijd, door hen bijvoorbeeld als guerrilla's te kleden.²⁴⁴ Ook zouden de strijdkrachten één 'sociale zuivering'²⁴⁵ hebben uitgevoerd.²⁴⁶

---

²³⁸ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.10.

²³⁹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.9.

²⁴⁰ Amnesty International ENGAMR 23/040/2004; UNHCHR, 17 februari 2004, p. 50, par. 30. Zie verder in paragraaf 4.1.

²⁴¹ ASFADDES meldde 785 gevallen van gedwongen verdwijningen in dezelfde periode. In: US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.7.

²⁴² US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.7.

²⁴³ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.3.

²⁴⁴ UNHCHR, 17 februari 2004, p. 44, par. 2.

²⁴⁵ Zie over 'sociale zuiveringen' verder paragraaf 4.1.

²⁴⁶ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.3.

Op 5 augustus 2004 doodden leden van de strijdkrachten drie vakbondsleiders in het departement Arauca, op beschuldiging van samenwerking met de FARC. De strijdkrachten deden het voorkomen of de drie waren omgekomen in een vuurgevecht met guerrilla's. Begin september 2004 bleek dat van een vuurgevecht geen sprake was, maar dat de drie waren vermoord.²⁴⁷

Doodstraf

Colombia heeft in 1910 de doodstraf afgeschaft.²⁴⁸

---

²⁴⁷ AP, *Killings of three labor leaders by Colombian army underscores Washinton's human rights concerns*, 8 september 2004.

²⁴⁸ Amnesty International, *Jaarboek 2001 en 2002*.

4 Schendingen door paramilitairen en guerrillagroepen

4.1 Schendingen

De guerrillagroepen FARC en ELN en de paramilitairen verenigd in de AUC maakten zich in de verslagperiode schuldig aan schendingen van het humanitaire recht, waaronder moorden, massamoorden, marteling, ontvoering, bedreigingen, het plegen van aanslagen en het verjagen van mensen. De guerrilla's en paramilitairen bedienden zich van dezelfde middelen om de bevolking te onderdrukken en begingen dezelfde schendingen, zij het soms in verschillende mate.

Ondanks de wapenstilstand van 1 december 2002 was de AUC ook in 2003 verantwoordelijk voor massamoorden, gerichte moordaanslagen, verdwijningen, marteling, ontvoeringen en bedreigingen, waarbij de AUC grote wreedheid aan de dag legde. Zo werden in april 2003 in een voormalige paramilitaire basis in het departement Caquetá aanwijzingen gevonden dat de paramilitairen mensen levend verbrandden of in stukken sneden. Wel is het geweld van de paramilitairen sinds 2003 afgenomen: volgens officiële cijfers van de Colombiaanse autoriteiten is een daling waargenomen van het aantal gerichte moorden, het aantal massamoorden en gedwongen verplaatsing van burgers veroorzaakt door paramilitairen. Volgens CCJ is het aantal door de paramilitairen vermoorde burgers (892) in 2003 niet lager dan in 2002.²⁴⁹

Het meeste risico slachtoffer te worden van de schendingen begaan door de guerrilla's liepen vermeende aanhangers van de paramilitairen. Op dezelfde manier liepen vermeende aanhangers van de guerrilla's het meeste risico slachtoffer te worden van schendingen begaan door de paramilitairen.²⁵⁰

In het bijzonder de volgende categorieën mensen liepen risico om slachtoffer te worden: leiders van sociale bewegingen en van lokale gemeenschappen, mensenrechtenactivisten, vakbondsleiders, onderwijzers, journalisten, gerechtelijke onderzoekers, inheemse bevolkingsgroepen, lokale politici en andere vertegenwoordigers van de autoriteiten. Hun activiteiten worden door de verschillende groepen als bedreigend ervaren²⁵¹

In mindere mate werden ook artsen slachtoffer van schendingen begaan door de gewapende groepen. Als een arts bijvoorbeeld in betwist gebied een guerrilla

²⁴⁹ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.17; UNHCR, september 2002, p. 5-6 en p.10.

²⁵⁰ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.5-6.

²⁵¹ ICG, 16 september 2003, p.2; ICG, 26 maart 2002, p.17; US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004; UNHCR, september 2002; UNHCHR, 17 februari 2004.

behandelde, kon hij door de paramilitairen als guerrilla worden aangemerkt en zo risico lopen op vergelding door de paramilitairen.²⁵²

Ook religieuze leiders werden door zowel paramilitairen als guerrillagroepen lastig gevallen, bedreigd en soms vermoord. Dit gebeurde om politieke, niet om religieuze redenen.²⁵³

Daarnaast werden ‘gewone’ burgers in conflictgebied, die door de partijen beschuldigd werden van samenwerking met de tegenpartij ofwel door specifieke activiteiten ofwel door het feit dat zij woonden in gebied dat door één van de gewapende groepen werd beheerst, slachtoffer van schendingen.²⁵⁴ Zij liepen kans het slachtoffer te worden van (massa)moorden, bedreigingen, intimidatie en gedwongen verplaatsingen.

De paramilitairen doodden in 2003 bovendien leden van de strijdkrachten als deze illegale paramilitaire praktijken wilden tegengaan.²⁵⁵

Voor de guerrilla’s waren in 2003 de belangrijkste doelwitten lokale politici, kandidaten voor lokaal bestuur en religieuze leiders. Sinds mei 2002 voert de FARC een campagne van bedreiging en intimidatie van burgemeesters en lokale autoriteiten. Lokale regeringsfunctionarissen, die ondanks aandringen van de FARC weigeren ontslag te nemen, worden bedreigd met de dood.²⁵⁶

Inheemse bevolkingsgroepen werden eveneens slachtoffer van zowel guerrilla’s als paramilitairen. De inheemse groepen weigerden gewapende groepen, inclusief leger en politie, toe te laten op hun grondgebied, waarvan zij volgens de wet het eeuwigdurende eigendom hebben.²⁵⁷ Weigering om de ene gewapende groep op het grondgebied toe te laten werd echter uitgelegd als steun aan de andere groep, waardoor de inheemse groepen onder beschuldiging van samenwerking met de tegenpartij doelwit konden worden van moord, bedreigingen en gedwongen verjaging. In 2003 werden 164 leden van de inheemse bevolking vermoord, van wie 75 door de paramilitairen, 18 door de FARC en 8 door de ELN. Daarnaast werden leden van de inheemse bevolking gedwongen gerekruteerd en werd hun bewegingsvrijheid door de gewapende groepen beperkt.²⁵⁸

---

²⁵² UNHCHR, 17 februari 2004, p. 50, par. 31.

²⁵³ US DoS, Country Report for Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.22.

²⁵⁴ ICG, 26 maart 2002, p.16.

²⁵⁵ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.6.

²⁵⁶ ICG, 4 oktober 2002, p.19 in voetnoot; UNHCR, september 2002, p. 13; US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p. 6 en p.24.

²⁵⁷ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.30.

²⁵⁸ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p. 30.

Het komt voor dat guerrilla's en paramilitairen gebruik maken van lijsten met de namen van mensen die zij bedreigen. Met name in het departement Arauca circuleren sinds 2003 lijsten van zowel FARC als paramilitairen met namen van mensen die zij met de dood bedreigen.²⁵⁹

Massamoorden

Zowel guerrilla's als paramilitairen plegen massamoorden. Slachtoffer van massamoorden zijn burgers, die beschuldigd worden van samenwerking met de vijand. De FARC doodde in juni 2004 in het departement Norte de Santander 34 cocaboeren die in opdracht van de paramilitairen zouden werken.²⁶⁰ Begin augustus 2004 doodde de FARC in dezelfde regio negen cocaboeren, die volgens de FARC voor de paramilitairen werkten.²⁶¹ Op Oudejaarsavond vermoordde de FARC 17 personen in het departement Arauca in het noordoosten van Colombia wegens vermeende samenwerking met de paramilitairen.²⁶²

Het doel van massamoorden is onder meer het verjagen van burgers uit betwist gebied. Burgers die wonen in een gebied, dat door één van de gewapende groepen wordt gecontroleerd worden geacht met die groep samen te werken. In het geval van strijd om dat gebied, poogt de aanvallende partij de bevolking, onder meer door middel van massamoorden, te verjagen. Hierdoor valt de vermeende steun voor de heersende groep weg en wordt het mogelijk om het gebied in handen te krijgen.²⁶³ Op 10 juli 2004 werden in het noordoosten van Colombia 7 boeren, die de streek eerder waren ontvlucht, na terugkeer vermoord door de FARC, waarna de overige bewoners die streek ontvluchtten.²⁶⁴

Massamoorden leiden vaak tot gedwongen verplaatsingen, zowel individueel als collectief.²⁶⁵

Tussen 1996 en 2002, nam het aantal massamoorden toe. In elk geval tot 2002 kwam het merendeel van het aantal massamoorden voor rekening van de AUC.²⁶⁶ Sinds het aantreden van president Uribe is het aantal massamoorden afgenomen²⁶⁷.

---

²⁵⁹ Amnesty International AMR 23/004/2004, 20 april 2004, p.29.

²⁶⁰ ANP, *Rebellen Colombia richten bloedbad aan*, 16 juni 2004.

²⁶¹ Reuters, *Colombia rebels kill nine coca growers*, 11 augustus 2004.

²⁶² Rueters, *Rebels kill 17 peasants in Colombia – police*, 1 januari 2005; ANP/AFP, *Bloedbad bij nieuwjaarsfeest in Colombia*, 1 januari 2005.

²⁶³ Zie over gedwongen verplaatsingen verder hieronder.

²⁶⁴ ANP, *VN geschokt door moord op boeren door FARC*, 14 juli 2004; ICRC, *Forced displacements continue*, 20 juli 2004, op: www.reliefweb.int.

²⁶⁵ Amnesty International ENGAMR 23/040/2004.

²⁶⁶ ICG, 26 maart 2002, p.16.

²⁶⁷ Zie ook paragraaf 2.3.

De FARC maakt vaker gebruik van ongerichte wapens als gasbommen, waardoor grote aantallen willekeurige mensen om het leven komen.²⁶⁸

Moorden

Zowel paramilitairen als guerrillagroepen begingen moorden.

De paramilitairen en guerrilla's pleegden in 2003 vele politieke moorden, met name in gebieden waar de paramilitairen en guerrilla's elkaar de macht betwistten en waar een sterke overheidsaanwezigheid ontbrak.²⁶⁹ In 2003 zouden de paramilitairen de dood of verdwijning van 1300 mensen op hun geweten hebben, hetgeen meer dan 70% is van alle politiek gemotiveerde moorden en verdwijningen buiten de strijd in 2003.²⁷⁰

In 2004 werden in het kader van de geweldscampagne van de FARC tegen lokale autoriteiten twee burgemeesters vermoord. In 2003 waren dat er tien.²⁷¹ Daarnaast werden in de eerste tien maanden van 2004 twaalf ex-burgemeesters vermoord.²⁷² Die hebben immers minder bescherming. (Ex-)burgemeesters lopen het risico vermoord te worden indien zij tijdens hun ambtsperiode de FARC onwelgevallige maatregelen willen doorvoeren of hebben doorgevoerd.

Begin augustus 2004 werd de burgemeester van een dorp in het departement Huila, 260 kilometer ten zuidwesten van Bogotá, vermoord. Niemand is gearresteerd; het is onbekend welke groep achter de moord zat: de FARC of de paramilitairen.²⁷³

Eind augustus 2004 doodde de FARC in het departement Casanare ten noordoosten van Bogotá een burgemeester en een voormalig raadslid, na hen bij een wegblokkade te hebben ontvoerd.²⁷⁴

Verder werden in de eerste zes maanden van 2004 19 vakbondsleiders vermoord, 11 gemeenteraadsleden, 61 leden van de inheemse bevolking, 40 onderwijzers en 3 journalisten.²⁷⁵ Wie de daders zijn is niet bekend.

---

²⁶⁸ UNHCHR, 17 februari 2004, p. 48, par. 18.

²⁶⁹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.5-6.

²⁷⁰ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.6-10; Amnesty International Jaarboek 2004.

²⁷¹ Ministerie van Binnenlandse Zaken van Colombia, *Cifras situación de derechos humanos y resultados operacionales de la fuerza pública*, zomer 2004.

²⁷² AP, *Colombian rebels have killed 12 former mayors this year*, 27 oktober 2004.

²⁷³ AP, *Motorcycle gunmen kill Colombian town mayor*, 10 augustus 2004.

²⁷⁴ AP, *Rebels kill two municipal officials in Colombia; paramilitary gunmen die in clash with army*, 28 augustus 2004.

²⁷⁵ Ministerie van Binnenlandse Zaken van Colombia, *Cifras situación de derechos humanos y resultados operacionales de la fuerza pública*, zomer 2004.

Mishandeling

Mishandeling werd door zowel de guerrilla's als de paramilitairen ingezet als middel om informatie te krijgen of om de bevolking te terroriseren, te bestraffen of te intimideren.²⁷⁶

Slachtoffers van mishandeling zijn burgers van alle leeftijden, boeren, soldaten, politieagenten en deserteurs van guerrillagroepen. Meer dan de helft van de martelingen komt voor rekening van de paramilitairen.²⁷⁷ Zowel de paramilitairen als de guerrilla's mishandelden regelmatig mensen die zij ontvoerd hadden. Met name de paramilitairen maakten zich daaraan schuldig: stoffelijk overschotten van mensen wiens dood wordt toegeschreven aan de paramilitairen, vertonen vaak tekenen van mishandeling en verminking.²⁷⁸ Guerrilla's maakten zich daarnaast schuldig aan mishandeling van soldaten en politie nadat deze zich hadden overgegeven.²⁷⁹

Op 31 augustus 2004 mishandelde en doodde de AUC vier boeren in het departement César.²⁸⁰

Eén van de methoden van mishandeling die werd toegepast was seksueel geweld. Alle partijen bij het conflict, de guerrilla's, de paramilitairen en de strijdkrachten pleegden verkrachtingen en seksueel geweld, waarbij het grootste deel van het seksuele geweld voor rekening kwam van de paramilitairen. Vrouwen kunnen slachtoffer worden van seksueel geweld wegens het hebben van emotionele banden met een persoon die tot de tegenpartij behoort. Mannen worden in mindere mate slachtoffer van seksueel geweld.²⁸¹

Ontvoeringen

Ontvoeringen vinden plaats sinds de opkomst van de gewapende groepen. In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw waren de ontvoeringen door de verschillende partijen vooral individuele ontvoeringen die tot doel hadden politieke druk uit te oefenen op de regering. In de jaren negentig werden ontvoeringen echter steeds meer een bron van inkomsten voor de verschillende groepen.²⁸² Hierdoor veranderde de aard van de ontvoeringen en kwamen massaontvoeringen voor, waarbij willekeurige groepen mensen tegelijk werden

---

²⁷⁶ Amnesty International ENGAMR 23/040/2004.

²⁷⁷ Amnesty International AMR 23/066/2003 d.d. 24 november 2003; ICG, 26 maart 2002, p. 17; US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.10.

²⁷⁸ UNHCHR, 17 februari 2004, p. 49, par. 23; US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.10.

²⁷⁹ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.10.

²⁸⁰ AFP, *342 plaintes sur des violations de cessez-le-feu par les paramilitaires*, 3 oktober 2004.

²⁸¹ Amnesty International ENGAMR 23/040/2004; UNHCHR, 17 februari 2004, p. 50, par. 29.

²⁸² ICG, 8 maart 2004, p.2.

ontvoerd. Het afgelopen jaar is het aantal willekeurige massaontvoeringen weer afgenomen en het aantal individuele ontvoeringen toegenomen.²⁸³

Tot 2001 nam de ELN het leeuwendeel van de ontvoeringen voor zijn rekening; sindsdien is het aantal ontvoeringen door de FARC toegenomen.²⁸⁴

In 2003 vonden volgens de *Free Country Foundation* 2.200 ontvoeringen plaats. De FARC en ELN waren verantwoordelijk voor circa 55% van de ontvoeringen die plaatsvonden tot en met november 2003, waarbij de FARC het gros van deze ontvoeringen pleegde. De FARC kocht in 2003 vaak mensen die door criminelen waren ontvoerd. Naast de ontvoeringen voor losgeld begingen de FARC en ELN ook vele politiek gemotiveerde ontvoeringen. Zo ontvoerde de ELN in september 2003 acht buitenlandse toeristen in de Sierra Nevada in het departement Magdalena, om met de onderhandelingen over hun vrijlating politieke concessies af te dwingen. De FARC hield ook in 2003 nog politieke gijzelaars vast. Daarnaast ontvoerde de FARC leden van de strijdkrachten.²⁸⁵

De paramilitairen waren tussen januari en november 2003 verantwoordelijk voor 8% van de ontvoeringen. Doelwit van ontvoeringen waren met name mensen die zij verdachten van samenwerking met de guerrilla's.²⁸⁶

Sinds 2000, toen er 3.706 mensen werden ontvoerd, is er sprake van een daling in het aantal ontvoeringen door de gewapende groepen.²⁸⁷ Volgens officiële cijfers van de Colombiaanse autoriteiten vonden in de eerste zes maanden van 2004 764 ontvoeringen plaats tegen 1.262 in dezelfde periode in 2003.²⁸⁸ In de eerste zes maanden van 2004 pleegden de paramilitairen voor het eerst meer ontvoeringen dan de ELN. 58% van de ontvoeringen werd gepleegd door criminelen, 20% door de FARC, 12% door de paramilitairen en 10% door de ELN.²⁸⁹

Gedurende de verslagperiode nam het aantal ontvoeringen door gewone criminelen toe. Die verkochten de ontvoerden door aan de paramilitairen en guerrilla's. Soms ontvoerden criminelen in opdracht van de FARC, die zichzelf meer op de achtergrond lijkt te houden sinds het begin van het regeringsoffensief *Plan Patriota*.

---

²⁸³ Zie hierover ook paragraaf 2.3.

²⁸⁴ ICG, 8 maart 2004, p.2.

²⁸⁵ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.8-9; Amnesty International, Jaarboek 2004.

²⁸⁶ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, 6-10.

²⁸⁷ ICG, 8 maart 2004, p.2. Zie ook paragraaf 2.3.

²⁸⁸ Ministerie van Binnenlandse Zaken van Colombia, *Cifras situación de derechos humanos y resultados operacionales de la fuerza pública*, zomer 2004.

²⁸⁹ AFP, *Les enlèvements ont diminué de 39 au premier semestre 2004 en Colombie*, 9 augustus 2004.

Bedreigingen en afpersing

Zowel de guerrilla's als de paramilitairen bedreigen mensen met de dood met als doel het verjagen van burgers uit betwist of nieuw veroverd gebied, of het onderwerpen van burgers die wonen in gebied dat onder controle staat van de guerrilla's dan wel de paramilitairen.²⁹⁰

De bedreigingen kunnen verschillende vormen aannemen. Zij kunnen mondeling of per brief worden gedaan. Omdat over het algemeen de hele familie risico loopt wanneer een familielid uit een van de gewapende groepen deserteert of iemand van de gewapende groepen verraadt, kan ook het feit dat een lid van de familie wordt gedood in dergelijke gevallen worden gezien als bedreiging.

De paramilitairen probeerden de lokale en regionale verkiezingen van oktober 2003 te beïnvloeden door middel van het intimideren van kandidaten.²⁹¹

Het komt veelvuldig voor dat burgers door de FARC, ELN en paramilitairen worden afgeperst. Bij niet-betaling bestaat de mogelijkheid dat de betrokken persoon of zijn familieleden en vrienden fysiek of mentaal worden mishandeld. Ook gedwongen verplaatsing en soms moord kunnen sancties vormen.

Daarnaast heeft de FARC in 2000 de zogenaamde 'Wet 002' uitgevaardigd: iedereen die meer dan USD 1 miljoen bezit moet aan de FARC belasting betalen op straffe van ontvoering. Deze wet is ook geldig buiten gebied dat door de FARC wordt beheerst, maar wordt daar minder toegepast.²⁹²

Gedwongen verplaatsingen en belegering

Het gedwongen verplaatsen van burgers werd door zowel de guerrillabewegingen als de paramilitairen als bewuste strategie ingezet om controle te verkrijgen over strategische gebieden, de verbouwing van drugs uit te breiden of om land en privé-bezit in beslag te nemen.²⁹³ Met name burgers in kleine dorpen in gebied waar verschillende groepen om strijden, lopen gevaar verjaagd te worden en ontheemd te raken.²⁹⁴ In die gebieden worden gedwongen verplaatsingen vaak ingeluid door bedreigingen met de dood²⁹⁵ of massamoorden²⁹⁶ gepleegd door een binnendringende partij. Deze boezemen de bewoners zo'n angst in dat zij het gebied verlaten. Hierdoor valt de (vermeende) steun voor de tot dan toe

---

²⁹⁰ UNHCHR, 17 februari 2004, p. 47, par. 16.

²⁹¹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.24.

²⁹² Ley 002, sobre la tributación, maart 2000; HRW, augustus 2001, p.14.

²⁹³ Globap IDP Project, *Colombia: "Democratic Security" policy fails to improve protection of IDPs*, op: www.db.idpproject.org.

²⁹⁴ ICG, 26 maart 2002, p.16; ICG, 9 juli 2003. Zie verder hoofdstuk 5 over binnenlands ontheemden

²⁹⁵ UNHCHR, 17 februari 2004, p. 47, par. 16.

²⁹⁶ Amnesty International ENGAMR 23/040/2004.

controlerende gewapende groep weg en kan de tegenpartij het gebied in handen krijgen.

Gedwongen verplaatsingen vinden zowel collectief als individueel plaats.²⁹⁷

Tot 2002 waren de paramilitairen verantwoordelijk voor 50% van alle verplaatsingen.²⁹⁸

In 2003 verjoegen guerrilla's en paramilitairen boeren die woonden langs strategische doorvoerroutes van wapens en drugs en verwijderden mensen die ze van steun aan de regering of paramilitairen verdachten uit strategische gebieden.²⁹⁹

Sinds 2003 is sprake van een daling van nieuwe gevallen van gedwongen verplaatsing.³⁰⁰ Deze daling wordt mede veroorzaakt door de nieuwe tactiek van guerrilla's en paramilitairen om dorpen te belegeren, waardoor mensen de gemeente niet kunnen verlaten.

Een reden voor de belegering is dat de mensen op deze manier niet naar de tegenpartij kunnen overlopen om informatie door te geven. Men heeft een pasje nodig om het gebied in te kunnen komen.³⁰¹

Sociale zuivering

Met name de paramilitairen, maar ook de guerrilla's, voerden in steden die onder hun controle stonden 'sociale zuiveringen' uit, waarbij homoseksuelen, prostituees, drugsgebruikers, zwervers en geestelijk zieken werden gedood. In de periode januari-september 2003 hebben de paramilitairen 229 'sociale zuiveringen' uitgevoerd. Zo doodden de paramilitairen in september 2003 in de stad Bucaramanga, in het departement Santander, 37 jonge zwervers.³⁰² Over het aantal 'sociale zuiveringen' uitgevoerd door de guerrilla's zijn geen cijfers bekend.

Gedwongen rekrutering

De FARC, de ELN en de paramilitairen maakten zich schuldig aan rekrutering van kinderen.³⁰³ In de meeste gevallen werden kinderen gerekruteerd doordat ouders zich er uit angst niet tegen durfden te verzetten. Soms sloten kinderen zich aan bij

²⁹⁷ UNHCHR, 17 februari 2004, p. 49, par. 26; Amnesty International ENGAMR 23/040/2004.

²⁹⁸ UNHCR, september 2002, p.6.

²⁹⁹ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.17-18.

³⁰⁰ UNHCHR, 17 februari 2004, p. 27, par. 99.

³⁰¹ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.18.

³⁰² US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p.6; UNHCR, september 2002, p.17; UNHCHR, 17 februari 2004, p. 47, par. 14; Amnesty International ENGAMR 23/040/2004.

³⁰³ Amnesty International ENGAMR 23/040/2004; ICG, 9 juli 2003, p.13; HRW, september 2003.

de gewapende groepen, aangetrokken door de belofte van rijkdom en een beter leven, vanwege de kans zo wraak te nemen voor de moord op een familielid, of om te ontkomen aan familiegeweld. In ruim 10% van de gevallen van rekrutering van kinderen door de guerrilla's zou echter sprake zijn van gedwongen rekrutering. Gedwongen rekrutering door de paramilitairen was meer systematisch van aard. Zo stelden de paramilitairen bijvoorbeeld in delen van Medio Magdalena een verplichte dienstplicht in.³⁰⁴ Geschat wordt dat ten minste 25% van alle strijders van de gewapende groepen jonger is dan 18 jaar.³⁰⁵ De eenheden van de guerrilla's bestonden voor een kwart tot de helft uit vrouwen, onder wie heel jonge meisjes, dit in tegenstelling tot de paramilitairen, waar bijna geen vrouwen en meisjes bij zijn aangesloten. Na rekrutering, vrijwillig of onvrijwillig, konden kinderen de gewapende groep niet meer verlaten.³⁰⁶ Er was sprake van gedwongen rekrutering van leden van de inheems volken door guerrilla's, paramilitairen en strijdkrachten.³⁰⁷

4.2 Bescherming tegen bedreigingen van paramilitairen en guerrillagroepen

In Colombia bestaan verschillende beschermingsprogramma's die in meer of mindere mate bescherming kunnen bieden aan mensen die door guerrilla's of paramilitairen worden bedreigd. Zowel de overheid als nationale en internationale NGO's en instanties hebben dergelijke programma's in het leven geroepen. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste beschermingsprogramma's. Tevens wordt aandacht besteed aan de mogelijkheid van hervestiging in Colombia om te ontkomen aan bedreigingen van guerrilla's en paramilitairen.

4.2.1 Beschermingsprogramma's

Colombiaanse overheid

Programa de Proteccion van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie (*Ministerio del Interior y Justicia*)

Het beschermingsprogramma van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie is opgezet in 1997 en staat open voor vakbondsleiders, mensenrechtenactivisten, (ex-)burgemeesters, journalisten, getuigen van mensenrechtenschendingen, leiders van sociale organisaties in het algemeen, leden van de *Union Patriotica* en de Communistische Partij, gemeenteraadsleden,

---

³⁰⁴ ICG, 6 juli 2003, p.13; HRW, september 2003.

³⁰⁵ HRW, september 2003.

³⁰⁶ HRW, september 2003.

³⁰⁷ US DoS, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004, p. 30; UNHCHR, 17 februari 2004, p.21, par. 64.

gedeputeerden en gemeentelijke ombudsmannen (*personerías*).³⁰⁸ Bescherming kan bestaan uit één of meerdere van de volgende elementen: vestiging elders in het land, een mobiele telefoon, een geblindeerde auto, kogelvrije vesten of een bodyguard.

In de praktijk bestaat de bescherming slechts uit het beschikbaar stellen van een mobiele telefoon. Alleen bij grote dreiging wordt de bedreigde persoon elders in Colombia hervestigd. In sommige gevallen kan de uit veiligheidsoverwegingen elders ondergebrachte persoon na verloop van tijd veilig terugkeren naar waar hij vandaan kwam.

De bescherming onder dit programma is tijdelijk en geldt in eerste instantie voor 6 maanden. Elke 6 maanden wordt opnieuw een veiligheidsanalyse gemaakt om te bepalen of de bescherming verlengd wordt.

Het is voorgekomen dat mensen die onder dit programma beschermd werden, werden vermoord.³⁰⁹ Mensen doen dan ook weinig beroep op bescherming onder dit programma.

Programa de Protección de Víctimas, Testigos y Funcionarios van Fiscalía

Het getuigenbeschermingsprogramma van het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*) staat open voor getuigen en slachtoffers in zaken met betrekking tot het conflict en drugszaken. Ook officieren van justitie (*Fiscales*) en gerechtelijke onderzoekers worden onder dit programma beschermd, omdat het programma van het ministerie van Binnenlandse Zaken niet voor hen open staat. Getuigen die zelf paramilitair of guerrilla zijn, komen niet voor bescherming onder dit programma in aanmerking.

De bescherming is niet gebonden aan een maximale periode. Regelmatig wordt een veiligheidsanalyse gemaakt om te zien of de mensen terug kunnen keren. Deze veiligheidsanalyse wordt gemaakt door een gespecialiseerde functionaris, die in dienst is van het Openbaar Ministerie.

Ook de aard van de bescherming is afhankelijk van het geval. Bescherming bestaat onder meer uit het hervestigen van de getuige en familie elders in het land. In sommige ernstige gevallen worden mensen in het buitenland ondergebracht. Soms krijgt de getuige voor de rest van zijn of haar leven een nieuwe identiteit.

³⁰⁸ Volgens officiële cijfers van het Colombiaanse ministerie van Binnenlandse Zaken werden in de eerste helft van 2004 871 vakbondsleiders beschermd; 694 gemeenteraadsleden; 613 leden van de politieke partij *Union Patriótica* en *Partido Comunista de Colombia* (PCC); 413 burgemeesters; 380 NGO's; 355 leiders en getuigen; 139 ex-burgemeesters; 74 journalisten; 72 regionale ombudsmannen en 30 parlementsleden. Niet bekend is hoeveel aanvragen jaarlijks worden ontvangen en wat het percentage afwijzingen is.

³⁰⁹ Aantallen en omstandigheden zijn niet bekend.

Op dit moment worden 200 getuigen en slachtoffers (plus familie) door dit programma beschermd.

Het programma biedt niet in alle gevallen effectieve bescherming. Er zijn aanwijzingen dat de onafhankelijkheid en autonomie van het Openbaar Ministerie niet in alle gevallen waarbij paramilitairen of regeringsfunctionarissen betrokken waren gegarandeerd was.³¹⁰ Verschillende Colombiaanse mensenrechtenorganisaties stellen dat het Openbaar Ministerie door paramilitairen geïnfiltrerd is.

Colombiaanse NGO's

Programa de Salida Temporal de Colombia van Pastoral Social

De christelijke NGO *Pastoral Social* heeft sinds 1998 een beschermingsprogramma. Onder dit programma kunnen Colombianen, die bedreigd worden vanwege activiteiten die zij hebben ondernomen in het kader van hun functie en die verband houden met het conflict, 6 maanden tot maximaal een jaar worden ondergebracht in Chili of Uruguay. Doelgroep zijn onder meer bedreigde leiders van sociale organisaties, mensenrechtenactivisten, vakbondsleiders, politici, journalisten, burgemeesters en artsen. In geval van ernstige bedreiging kunnen betrokkenen en hun families binnen een week het land uit zijn. Op het programma wordt steeds vaker een beroep gedaan. Slechts 1% van de verzoeken wordt gehonoreerd.

De bescherming in het buitenland is tijdelijk om te voorkomen dat sociale organisaties al hun mensen kwijtraken en het democratische proces ernstig wordt geschaad. Na maximaal een jaar keert betrokkene, voorzover deze nog geen asielaanvraag heeft ingediend, in beginsel terug in een andere regio dan de regio van herkomst. In enkele gevallen waarin de persoon in kwestie ervoor had gekozen terug te keren naar zijn of haar regio van herkomst kwam het voor dat hij of zij alsnog werd vermoord.

Via het programma heeft *Pastoral Social* sinds 1998 ongeveer 170 mensen bescherming geboden.

Centro de Investigaciones y Educacion Popular (CINEP)

CINEP heeft een beschermingsprogramma bestemd voor personen die om politieke redenen worden bedreigd en die niet in aanmerking komen voor het beschermingsprogramma van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie. Het gaat dan met name om mensenrechtenactivisten en leiders van sociale bewegingen. De mensen die CINEP om hulp vragen, worden meestal bedreigd door paramilitairen. Onder het programma worden mensen minimaal drie

³¹⁰

Amnesty International AMR 23/132/2002, december 2002, p.10

maanden en maximaal één jaar in het buitenland ondergebracht. CINEP legt de zaken voor aan onder meer Canada, de VS, Spanje en Zwitserland. CINEP brengt ook mensen elders in Colombia in veiligheid. Of terugkeer mogelijk is hangt af van de bedreiging en van de situatie in het gebied.

Internationale beschermingsprogramma's

Canadese ambassade

Sinds 1998 heeft de Canadese ambassade een beschermingsprogramma dat openstaat voor iedereen die bedreigd wordt, zolang de bedreiging maar reëel is en gerelateerd is aan het conflict. Daarnaast moet betrokkene zelf hebben geprobeerd aan de bedreiging te ontkomen, bijvoorbeeld door zich elders in het land te vestigen, het telefoonnummer te veranderen of van baan te wisselen. Ook mag betrokkene niet zelf misdaden hebben begaan. Iemand moet bovendien bewijs kunnen overleggen van het bestaan van een bedreigende situatie. Hij moet het politierapport van de aangifte kunnen laten zien. In het geval de politie een risicoanalyse heeft gemaakt, moet betrokkene deze ook kunnen overleggen. Iemand die gedwongen is verplaatst, maar verder niet bedreigd uit hoofde van zijn of haar functie, komt hiervoor niet in aanmerking. Uiteindelijk wordt slechts 1% van de aanvragen gehonoreerd. Met behulp van IOM vertrekken deze mensen naar Canada.

4.2.2 Hervestiging

Een belangrijk element van de verschillende beschermingsprogramma's is hervestiging binnen Colombia om aan bedreigingen te ontkomen. Of hervestiging bescherming kan bieden tegen bedreigingen van guerrilla's of paramilitairen verschilt van geval tot geval.

In geval van groepsgewijze bedreiging met als doel mensen uit een gemeente te verjagen, biedt hervestiging uitkomst. Gedwongen verplaatsten trekken meestal naar de grotere steden. In die steden bevinden zich weliswaar stedelijke milities³¹¹ van de verschillende gewapende groepen, maar deze hebben niet speciaal tot doel mensen op te sporen die voor de respectievelijke groepen zijn gevlucht. In dit geval van groepsgewijze bedreigingen zijn de mensen die het gebied hebben verlaten niet meer interessant voor de gewapende groepen en worden niet meer vervolgd.

In geval van gerichte individuele bedreiging ligt het genuanceerder.

Mensen die heel actief zijn op een bepaald gebied (leiders van sociale bewegingen, mensenrechtenactivisten, vakbondsleiders) en gerichte bedreigingen ontvangen,

³¹¹

Zie voor de stedelijke milities paragraaf 2.3.4.

worden soms toch gevonden ondanks verhuizing naar een ander deel van het land. Anderen zijn na vestiging elders wel veilig.

Hervestiging in een stad biedt over het algemeen bescherming, maar niet in alle gevallen. Op het platteland loopt betrokkene meer gevaar dan in de stad, omdat het platteland dunner bevolkt is en betrokkene derhalve niet kan opgaan in de massa. In deze gevallen is ook nog van belang te weten door welke groep de persoon wordt bedreigd. De ELN bevindt zich met name in het noorden van het land en de ELN-leden blijven over het algemeen strijden voor dezelfde eenheid. Iemand die in het noorden door de ELN wordt bedreigd, zou zich dus in het zuiden kunnen vestigen en zo de dreiging van de ELN kunnen ontlopen. Ontlopen van de FARC daarentegen is moeilijk omdat de FARC in vrijwel het hele land vertegenwoordigd is en FARC-leden bovendien regelmatig naar andere eenheden worden overgeplaatst.

Iemand die wordt bedreigd als vergelding omdat een familielid een guerrilla of paramilitair heeft verraden, loopt in heel het land aanzienlijke risico's. Voor deze persoon biedt hervestiging over het algemeen geen bescherming.

Gedeserteerde FARC-leden en paramilitairen worden door het hele land vervolgd. Hervestiging binnen Colombia biedt hen geen adequate bescherming.

Ten slotte kunnen mensen die familie hebben in het leger bescherming vinden door te gaan wonen op de militaire campus waar dat familielid gelegerd is.

5 Migratie

5.1 Migratiestromen/ opvang in de regio

Binnenlands ontheemden

Het aantal binnenlands ontheemden in Colombia is niet exact bekend. Het aantal varieert van 2 tot 3 miljoen binnenlands ontheemden sinds 1985.³¹² Volgens CODHES (*Consultoría para los Derechos Humanos y el Desplazamiento*) raakten in de periode januari tot en met september 2004 opnieuw 225.000 mensen ontheemd.³¹³

Om als binnenlands ontheemde geregistreerd te worden en in aanmerking te komen voor noodhulp moeten ontheemden zich melden bij lokale vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie (*Fiscalía, Defensoría of Procuraduría*). Ontheemden registreren zich echter vaak niet, soms uit angst voor vergelding door de gewapende groepen³¹⁴, soms omdat ze niet opgemerkt willen worden door de stedelijke milities, soms omdat ze er weinig mee opschieten, omdat de hulp aan ontheemden steeds minder wordt.³¹⁵ Eind december 2003 waren er 1.244.072 geregistreerde binnenlands ontheemden.³¹⁶ Alleen mensen die als gevolg van het conflict ontheemd zijn geraakt, worden als zodanig erkend. Mensen die ontheemd zijn geraakt als gevolg van de drugsbestrijding in het kader van Plan Colombia worden dus niet erkend als ontheemden en ontvangen van overheidswege geen assistentie.

De grootste toename van binnenlands ontheemden vond plaats in 2002.³¹⁷ In 2003 kwam een einde aan de toename van gedwongen verplaatsingen en van binnenlands ontheemden (*desplazados*) in Colombia.³¹⁸ Daarvoor zijn drie mogelijke redenen aan te geven. In de eerste plaats kan deze trendbreuk mogelijk worden verklaard door het veiligheidsbeleid van president Uribe en de terugkeer van ontheemden, georganiseerd en gefaciliteerd door de regering.

³¹² UNHCR, *Country Operations Plan. Executive Committee Summary. Colombia. Planning Year 2005*; De aantallen noemen het totale aantal huidige binnenlands ontheemden.

³¹³ AP, *Alarming rise in Colombians fleeing their homes due to rebel conflict, rights leaders say*, 9 november 2004.

³¹⁴ Global IDP Database, *Colombia: "Democratic Security" policy fails to improve protection of IDPs*, op www.db.idpproject.org.

³¹⁵ UNHCR, september 2002, p.10.

³¹⁶ Kaartje UNHCR: *El impacto mundial de la crisis en Colombia*.

³¹⁷ ICG, 9 juli 2003, p.2.

³¹⁸ Begin 2004 meldde de regering dat in 2003 50% minder mensen ontheemd waren geraakt dan in 2002, een aantal van 187.000 (het officiële aantal dat de regering opgaf). Gezien de achterstand in de statistieken, waren op dat moment waarschijnlijk nog niet alle gevallen meegeteld.

In de tweede plaats kan de daling van het aantal nieuwe ontheemden verklaard worden uit een nieuwe strategie van zowel guerrillagroepen als paramilitairen: steeds vaker worden nu dorpen in hun geheel door gewapende groepen belegerd. Mensen die voorheen werden verjaagd, kunnen nu geen kant op (*emplazados*). Dit vindt onder meer plaats in Gabarra (Norte de Santander), Chocó, Putumayo en Atrato (Chocó-Antioquia).³¹⁹

In de derde plaats kan de afname van het aantal nieuwe binnenlands ontheemden worden verklaard uit het feit dat grote delen van het land al ontvolkt zijn, zodat daar geen ontheemden meer vandaan kunnen komen.³²⁰

In 2003 vonden de meeste gedwongen verplaatsingen plaats in de departementen Antioquia, César, Bolívar en Putumayo.³²¹

Van de gedwongen verplaatsingen werd in 2003 33% veroorzaakt door paramilitairen, 24% door guerrillagroepen, 0,8% door de strijdkrachten van de regering en 35% door meer dan één gewapende groep.³²² Begin 2003 had 82% van de 1.098 gemeenten in Colombia te maken met gedwongen verplaatsingen.³²³ Verplaatsingen vinden individueel plaats of in kleine groepen.³²⁴

Oorzaken voor de verplaatsingen zijn de algehele onveiligheid, gewapende confrontaties, gerichte bedreigingen, verjaging en de bezetting van gemeenten door gewapende groepen.³²⁵

Opvang van binnenlands ontheemden

Een geregistreerde erkende ontheemde ontvangt gedurende drie maanden noodhulp van de staat. Binnenlands ontheemden worden niet opgevangen in kampen, maar in scholen, kerken of sportfaciliteiten ondergebracht. Soms worden ontheemden opgevangen door ICRC.

De autoriteiten geven geen assistentie met het oog op lokale integratie van ontheemden, omdat de regering ernaar streeft dat de ontheemden terugkeren naar hun regio van herkomst.³²⁶

Terugkeer van binnenlands ontheemden

De regering van Colombia heeft zich tot doel gesteld gedurende de regeringsperiode van Uribe, van 2002 tot 2006, 30.000 ontheemde families (circa

---

³¹⁹ UNHCHR, 17 februari 2004, p.27, par. 99.

³²⁰ UNHCHR, 17 februari 2004, p.27, par. 99; Amnesty International ENGAMR 23/040/2004.

³²¹ UNHCHR, 17 februari 2004, p.27, par. 100.

³²² UNHCHR, 17 februari 2004, p.28, par. 100.

³²³ UNHCR, 3 mei 2003.

³²⁴ ICG, 9 juli 2003, p.3.

³²⁵ UNHCHR, 17 februari 2004, p.27-28, par. 100.

³²⁶ UNHCHR, 17 februari 2004, 28, par. 101; Global IDP Database, [Voluntariness and safety overlooked in GOC IDP return policy \(2002-2006\)](#), op: www.db.idpproject.org.

150.000 personen) te doen terugkeren. Dit beleid heeft prioriteit boven de opvang en lokale reïntegratie van binnenlands ontheemden.³²⁷

Terugkeer van ontheemden zou alleen op basis van vrijwilligheid moeten plaatsvinden. Daarbij moet de veiligheidssituatie terugkeer toelaten. Het komt echter voor dat de regering druk uitoefent op ontheemden om terug te keren: in die gevallen stelt de regering hulp afhankelijk van terugkeer.³²⁸

Soms wordt beloofd dat de strijdkrachten in het gebied aanwezig zullen blijven om teruggekeerde ontheemden te beschermen; in de praktijk komt het geregeld voor dat deze strijdkrachten na een korte periode weer vertrekken.

Ook de door de regering toegezegde steun na terugkeer in de vorm van huisvesting, training en toekenning van land, wordt in de praktijk niet altijd gerealiseerd.³²⁹

Vluchtelingen

Het aantal Colombiaanse vluchtelingen is de laatste jaren flink gestegen. Tussen 2000 en 2002 hebben naar schatting 100.000 Colombianen het land verlaten. Slechts een klein deel daarvan heeft in het buitenland de vluchtelingenstatus aangevraagd.³³⁰

In 1999 vroegen 4060³³¹ Colombianen in het buitenland een vluchtelingenstatus aan; in 2000 waren dat er bijna 10.000; vanaf 2001 lag dat aantal jaarlijks ruim boven de 20.000. In 2003 vroegen 29.000 Colombianen een vluchtelingenstatus aan, van wie 11.388 in Ecuador en 4.661 in de Verenigde Staten.³³²

Van alle buurlanden vangt Ecuador veruit de meeste Colombiaanse vluchtelingen op, namelijk in totaal 23.036. Venezuela volgt, met in totaal 2.388, op afstand. De meeste Colombiaanse asielzoekers bevinden zich in de Verenigde Staten (27.699). In Spanje bevinden zich 7.636 Colombiaanse asielzoekers.³³³

In totaal hebben over de hele wereld ruim 96.000 Colombiaanse vluchtelingen asiel aangevraagd.³³⁴

-
- ³²⁷ Global IDP Database, *Voluntariness and safety overlooked in GOC IDP return policy (2002-2006)*, op: www.db.idpproject.org.
- ³²⁸ Global IDP Database, *Voluntariness and safety overlooked in GOC IDP return policy (2002-2006)*, op: www.db.idpproject.org; Global IDP Database, *Colombia: "Democratic Security" policy fails to improve protection of IDPs*, op www.db.idpproject.org.
- ³²⁹ Global IDP Database, *Colombia: "Democratic Security" policy fails to improve protection of IDPs*, op www.db.idpproject.org.
- ³³⁰ ICG, 9 juli 2003, p. 14.
- ³³¹ De hierna volgende aantallen betreffen de aantallen geregistreerde verzoeken om vluchtelingenstatus van Colombianen in het buitenland. Niet bekend is hoeveel Colombianen in totaal in het buitenland verblijven. De aantallen zijn afkomstig uit: Kaartje UNHCR: *El impacto mundial de la crisis en Colombia*.
- ³³² Reuters, *More Colombians flee despite crackdown on violence*, 16 juni 2004; UNHCR, *2003 Global Refugee Trends*, 15 juni 2004, op: www.unhcr.ch/statistics.
- ³³³ Kaartje UNHCR: *El impacto mundial de la crisis en Colombia*.
- ³³⁴ Kaartje UNHCR: *El impacto mundial de la crisis en Colombia*.

Documentfraude

In Colombia komt met name in Cali en Palmira in het departement Valle del Cauca veel documentfraude voor, bedoeld om asielaanvragen in het buitenland te ondersteunen. Het gaat daarbij regelmatig om georganiseerde fraude: er worden zogenaamde vluchtelingenpakketten (*refugee kits*) verkocht waarin onder meer valse dreigbrieven en valse aangiftes zijn opgenomen. Ook valse paspoorten zijn gemakkelijk te verkrijgen. Volgens enkele berichten komt het voor dat corrupte medewerkers van het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*) en DAS tegen betaling bereid zijn vervalste documenten af te geven.

5.2 Activiteiten van internationale organisaties

In Colombia zijn tal van internationale organisaties actief, zoals UNHCR en ICRC. Hieronder volgt een korte beschrijving van de activiteiten van beide organisaties in Colombia.

UNHCR

Sinds 1999 heeft UNHCR in Colombia een programma gericht op de binnenlands ontheemden. UNHCR geeft technische adviezen aan de regering en NGO's om beter om te gaan met het probleem van binnenlands ontheemden. UNHCR heeft vooral geholpen bij het ontwikkelen van een juridisch kader voor de ontheemdenproblematiek. Thans is het zaak de naleving van deze wetten te garanderen. UNHCR werkt hierin samen met de *Procuraduría*.³³⁵

UNHCR assisteert noch stimuleert de terugkeer van ontheemden.

ICRC

Het Internationale Rode Kruis (ICRC) is sinds 1980 actief in Colombia en heeft naast een kantoor in Bogotá 16 veldkantoren in het hele land.³³⁶ ICRC heeft zich gedurende de periode 2003-2004 geconcentreerd op de volgende activiteiten³³⁷:

- het bieden van bijstand aan binnenlands ontheemden;
- het voorzien in de eerste levensbehoeften van de meer dan 100.000 mensen die sinds begin 2003 ontheemd zijn geraakt;
- gevangenenbezoeken en het in voorkomende gevallen faciliteren van gevangenenbezoeken door familieleden;

---

³³⁵ UNHCR, 3 mei 2003; UNHCR, *Global Appeal 2004*; UNHCR, *Global Appeal 2005*; UNHCR, *Country Operations Plan. Executive Committee Summary. Colombia. Planning Year 2005*.

³³⁶ ICRC, *The ICRC in Colombia*, 2004, op: www.icrc.org.

³³⁷ ICRC, *Armed conflict continues to be marked by serious IHL violations*, 6 juli 2004, op: www.reliefweb.int; ICRC, *Annual Report 2003*; ICRC, *The ICRC in Colombia*, 2004, op: www.icrc.org.

- het vergroten van het bewustzijn van en respect voor internationaal humanitair recht door dialoog met de verschillende partijen;
- activiteiten op het gebied van gezondheidszorg.

Ook heeft ICRC een intern beschermingsprogramma. In het geval dat iemand die bedreigd wordt familie heeft in een ander deel van het land, betaalt ICRC het vervoer daarheen, opdat de bedreigde persoon zich aan de dreiging kan (proberen te) onttrekken.

5.3 **Beleid in andere Europese landen**

*België*³³⁸

De Belgische autoriteiten beoordelen asielverzoeken uit Colombia op individuele basis. België maakt geen onderscheid tussen verschillende categorieën asielzoekers. Terugkeer van afgewezen asielzoekers naar Colombia wordt mogelijk geacht. In 2003 werden 21 personen verwijderd naar Colombia; in 2004 17 personen. Onbekend is hoeveel van hen afgewezen asielzoekers waren en hoeveel illegale immigranten.

*Denemarken*³³⁹

De Deense autoriteiten beoordelen asielverzoeken uit Colombia op individuele basis. Denemarken maakt geen onderscheid tussen verschillende categorieën asielzoekers. Terugkeer van afgewezen asielzoekers naar Colombia wordt mogelijk geacht.

*Verenigd Koninkrijk*³⁴⁰

De Britse autoriteiten beoordelen asielverzoeken uit Colombia op individuele basis. Het Verenigd Koninkrijk maakt geen onderscheid tussen verschillende categorieën asielzoekers. Terugkeer van afgewezen asielzoekers naar Colombia wordt mogelijk geacht.

*Zwitserland*³⁴¹

De Zwitserse autoriteiten beoordelen asielverzoeken uit Colombia op individuele basis. Zwitserland maakt geen onderscheid tussen verschillende categorieën

---

³³⁸ Informatie per email ontvangen door het ministerie van Buitenlandse Zaken op 26 november 2004.

³³⁹ Informatie per email ontvangen door het ministerie van Buitenlandse Zaken op 30 december 2004.

³⁴⁰ Informatie per email ontvangen door het ministerie van Buitenlandse Zaken op 26 november 2004.

³⁴¹ Informatie per email ontvangen door het ministerie van Buitenlandse Zaken op 1 december 2004.

asielzoekers. Terugkeer van afgewezen asielzoekers naar Colombia wordt mogelijk geacht.

6 Samenvatting

De veiligheidssituatie in Colombia wordt voornamelijk bepaald door de misdaden en mensenrechtenschendingen begaan door de guerrillabewegingen FARC en ELN, en de paramilitairen.

Volgens officiële cijfers van het ministerie van Binnenlandse Zaken is over de periode januari tot juni 2004 een duidelijke daling te zien van het aantal massamoorden ten opzichte van dezelfde periode in 2003. Volgens officiële cijfers van het ministerie van Defensie is het aantal moorden en ontvoeringen in 2004 gedaald ten opzichte van 2003.

Het Democratische Veiligheidsbeleid van Uribe, dat onder meer voorzag in de versterking van de strijdkrachten en herstel van overheidsgezag in het land, heeft geleid tot vergroting van de aanwezigheid van de strijdkrachten in het hele land, onder meer in gebieden waar de regering al decennia lang geen aanwezigheid had, en heeft de guerrillagroepen teruggedrongen. Met de aanwezigheid van overheidsgezag in vrijwel alle gemeenten is echter nog geen effectieve bescherming van de burgerbevolking gegarandeerd.

Er is sprake van een dynamisch conflict. De conflictgebieden veranderen voortdurend, evenals de positie van de guerrilla's en paramilitairen. Het is derhalve moeilijk, zo niet onmogelijk, om een duidelijke uitspraak te doen over veilige en onveilige gebieden. Gebieden die betwist worden tussen de guerrilla's en paramilitairen zijn over het algemeen onveilig te noemen. In deze gebieden worden de rechten van de burgers geschonden. Dit geldt eveneens voor gebieden waar strijd woedt tussen het regeringsleger en gewapende groepen.

Alle partijen bij het conflict, strijdkrachten, guerrillagroepen en paramilitairen, begingen in 2003 en 2004 mensenrechtenschendingen en overtredingen van het humanitaire recht.

Over het algemeen hielden de autoriteiten zich in 2003 aan het internationale humanitaire recht en respecteerden ze de mensenrechten.³⁴² De schendingen in 2003 betroffen directe betrokkenheid van de strijdkrachten bij onder meer willekeurige arrestaties, marteling, verdwijningen en buitengerechterlijke executies. De guerrillagroepen FARC en ELN en de paramilitairen verenigd in de AUC maakten zich schuldig aan onder andere moorden, massamoorden, marteling, ontvoering, bedreiging en het verdrijven van mensen. De guerrilla's en paramilitairen bedienden zich van dezelfde middelen om de bevolking te

³⁴²

US DoS, *Country Report on Human Rights Practices 2003*, 25 februari 2004, p.15-16.

onderdrukken en begingen dezelfde schendingen, zij het soms in verschillende mate.

Het meeste risico slachtoffer te worden van de schendingen begaan door guerrilla's en paramilitairen liepen sociale leiders, mensenrechtenactivisten, vakbondsleiders, journalisten, gerechtelijke onderzoekers, inheemse bevolkingsgroepen, lokale politici en andere vertegenwoordigers van de autoriteiten. Daarnaast vormden burgers, die beschuldigd werden van samenwerking met de vijand of die woonden in gebied dat door de vijand werd gecontroleerd, doelwit van schendingen.

In Colombia bestaan verschillende beschermingsprogramma's die in meer of mindere mate bescherming bieden aan mensen die door guerrilla's of paramilitairen worden bedreigd. In veel gevallen kan de overheid geen effectieve bescherming bieden. Een belangrijk element van de verschillende beschermingsprogramma's is hervestiging in Colombia om aan bedreigingen te ontkomen. Of hervestiging bescherming kan bieden tegen bedreigingen van guerrilla's of paramilitairen is afhankelijk van de aard van het geval.

Het aantal binnenlands ontheemden in Colombia is niet exact bekend. UNHCR ging in 2004 uit van 2 tot 3 miljoen binnenlands ontheemden.

I Literatuurlijst

Amnesty International:

- Colombia. “Scarred bodies, hidden crimes”: Sexual violence against women in the armed conflict, ENGAMR 23/040/2004, 13 oktober 2004.
- Colombia. A laboratory of war: repression and violence in Arauca, AMR 23/004/2004, 20 april 2004;
- Amnesty International’s briefing to the UN Committee against torture on the republic of Colombia, AMR 23/066/2003, 24 november 2003;
- Colombia, security at what cost? The government’s failure to confront the human rights crisis, AMR 23/132/2002, 10 december 2002;
- Jaarboek 2004;
- Jaarboek 2002;
- Jaarboek 2001.

Barajas, C. Brandhaard Colombia, 29 november 2004, op:

www.noticias.nl/colombia_artikel.php?id=685 (Platform Latijns-Amerika in Nederland (PLAN)).

CIA World Factbook Colombia, 11 mei 2004.

Economist Intelligence Unit (EIU):

- Country Profile 2004;
- Country Profile 2002;
- Country Report, januari 2005;
- Country Report, december 2004;
- Country Report, november 2004;
- Country Report, oktober 2004;
- Country Report, september 2004;
- Country Report, augustus 2004;
- Country Report, juli 2004;
- Country Report, juni 2004;
- Country Report, mei 2004;
- Country Report, april 2004;
- Country Report, februari 2004;
- Country Report, januari 2004;
- Country Report, oktober 2003;
- Country Report, september 2003;
- Country Report, augustus 2003;
- Country Report, april 2003;
- Country Report, januari 2003;
- Country Report, oktober 2002;

- Country Report, augustus 2002;
  - Country Report, juni 2002.
- Europa Publications Ltd., Colombia, 2002.

Fundacion para la libertad de prensa (FLIP):

- Manual de autoprotección para periodistas en el conflicto colombiano, april 2003.

Human Rights Watch:

- World Report 2003: Americas: Colombia;
- “You’ll learn not to cry”. Child combatants in Colombia, september 2003;
- The Sixth Division, oktober 2001;
- Beyond negotiation. International Humanitarian Law and its application to the conduct of the FARC-EP, Vol. 13, No. 3 (B), augustus 2001.

ICG:

- Demobilising the paramilitaries in Colombia: An achievable goal?, 5 augustus 2004;
- Hostages for prisoners: a way to peace in Colombia?, 8 maart 2004;
- Colombia: president Uribe’s democratic security policy, 13 november 2003;
- Colombia: Negotiating with the paramilitaries, 16 september 2003;
- Colombia’s humanitarian crisis, 9 juli 2003;
- Colombia and its neighbours: the tentacles of instability, 8 april 2003;
- Colombia: will Uribe’s honeymoon last?, 19 december 2002;
- Colombia: prospects for peace will the ELN, 4 oktober 2002;
- The stakes in the presidential election in Colombia; 22 mei 2002;
- The 10 March 2002 parliamentary elections in Colombia, 17 april 2002;
- Colombia’s elusive quest for peace, 26 maart 2002.

ICRC:

- Annual Report 2003;
- The ICRC in Colombia, 2004 op www.icrc.org;
- Armed conflict continues to be marked by serious IHL violations, op www.reliefweb.int, 6 juli 2004.

LA Andean Group Report.

London Declaration, 10 juli 2003.

Ministerie van Binnenlandse Zaken van Colombia, Cifras situación de derechos humanos y resultados operacionales de la fuerza pública, zomer 2004.

Molano, Alfredo, The evolution of the FARC. A guerrilla group's long history, in: NACLA Report on the Americas, Vol. XXXIV, No. 2, september/oktober 2000.

Smidt van Gelder, P, Colombia: 50 jaar strijd, 17 juni 2003, op www.risq.org/dutch-article113.html.

UNHCR:

- 2003 Global Refugee Trends. Overview of refugee populations, new arrivals, durable solutions, asylum-seekers and other persons of concern to UNHCR, 14 juni 2004, op: www.unhcr.ch/statistics.
- Global Appeal 2005;
- Country Operations Plan. Executive Committee Summary. Colombia. Planning Year 2005;
- Global Appeal 2004;
- Evaluation of UNHCR's programme for internally displaced people in Colombia, 3 mei 2003;
- International protection considerations regarding Colombian asylum-seekers and refugees, september 2002;
- Overzicht Colombiaanse asielzoekers: El impacto mundial de la crisis en Colombia (kaartje)

UNHCHR:

- Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the human rights situation in Colombia, E/CN.4/2004/13, 17 februari 2004.

U.S. Department of State:

- Foreign Terrorist Organizations, 19 oktober 2004;
- Country Reports on Human Rights Practices 2003, Colombia, 25 februari 2004;
- International Religious Freedom Report 2004, Colombia, 15 september 2004.

CRS Report for Congress, Foreign Terrorist Organizations, 6 februari 2004, via www.state.gov.

Vogel, H. Ph., Geschiedenis van Latijns-Amerika, Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, 1983.

Persberichten:

AFP, AP, ANP, Reuters

Websites:

www.unhcr.ch

www.unhcr.ch/statistics

www.unhcr.ch

www.db.idpproject.org: Global IDP Project Colombia

www.derechoshumanos.gov.co/minas/

www.farcep.org

www.mininteriorjusticia.gov.co

II   Kaart van Colombia

